

МИРЗО ҒОЛИБ

ҒАЗАЛЛАР
МУХАММАС
РУБОЙЛАР
ҚИТЪАЛАР

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ
АДАБИЁТ ВА САНЪАТ НАШРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 1976

И
Г60

Урду ва форс тилларидан таржима

Г $\frac{70404-000}{352 (06)-75}$ 172-75

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти,
1975 й. (тарж.)

ҒАЗАЛЛАР

Эртани деб сен бугун бўлма зиқна шаробда:
Соқийи кавсарни бу камситиш ҳар ҳисобда.

Биз бугун бўлдик нечун шунчалик хор? Кеча-ку—
Бир малак густоҳлиги ёқмади бизнинг бобда.¹

На қўлим тутган жилов, на оёқ узангида.
Қайда тўхтаркин умр тулпори шу шитобда?

Уз-ўзимдан шунчалар мен йироқман, қанчаки —
Дил эрур бегоналик ваҳмидан изтиробда.

Турли навда намоён битта денгиз бор, холос,
Маъни йўқ ҳеч бошқада — қатра, тўлқин, ҳубобда.

Ҳуснига оро бериш бирла банддир у ҳануз,
Ойна тутган илгида, ҳусни бўлса ниқобда.

Ғолибо, дўст дўстининг дўстида дўстни кўрур,
Ҳаққа таъзим қилурман, кўзларим бу-Таробда?²

-
- 1 Фаришта Азозил Одамга сажда қилишдан бош тортгани учун ҳайдалди ва Шайтон деб ном олди.
 - 2 Бу-Тароб — Ҳазрат Алининг лақаби (шийъа).

Гўдакларга ўйинчоқ дунё менинг олдимда.
Эртаю кеч тамошо гўё менинг олдимда.

Шунчаки бир ҳазилдир тахти Сулаймон, билсанг,
Сафсата бир сеҳргар Исо менинг олдимда.

Қул-қуруқ гап бу олам, дунё менинг фикримча,
Барча борлиқ хаёлдир танҳо менинг олдимда.

Бўлди гард ичра ниҳон саҳро менинг қаршимда,
Қирди ернинг бағрига дарё менинг олдимда.

Не кечур ҳолим менинг сендан кейин — сўрмагил.
Боқ ўзингга, эсу ҳуш анқо менинг олдимда.

Ҳақ гапирдинг. Нега мен бермай оро ўзимга?
Нозанин бир ойина сиймо менинг олдимда.

Рашк этардинг гапирсам, гул лолалар сочардим,
Қошки бўлсайди коса, мийно менинг олдимда.

Дейди рашкимни нафрат, айтай десам тилим йўқ:
«Номин олма тилиннга асло менинг олдимда».

Мен-ку ошиқ, бироқ ром қилмоққа хўп устаман,
Тонгай Мажнунда нуқсон Лайло менинг олдимда.

Тўсди имон йўлимни, куфр судрайди олға,
Қолди орқамда Қазъба, Қалисо менинг олдимда.

Лахталаб қон югурман, бўлсайди — оҳ! — охири,
Бор ҳали неча жабру жафо менинг олдимда.

Гарчи бўлди қўлим шол, кўзлар очиқ, соқиё!
Олма, турсин коса-ю мийно менинг олдимда.

Ҳампешаю ҳамкоса, сирдош эрур менга у,
Қам дема Ғолибни ҳеч, аъло менинг олдимда.

Жароҳатни биронта тикиб бўлмас баданда,
Умидсизлик ёшим ип бўлиб қолди сўзанда.

Маломат, таъналардан жунун савдоси кетди,
Бутун бўлди чок ёқам дўсту ёрим кулганда.

Қуёш юзли нигорнинг юзини кўрган заҳоти
Учиб ойна сайқали, паноҳ излар равзанда.¹

Жунун савдоси менга юрак бахш этти минглаб,
Қуйиб ҳар қатра қоним қора доғ бўлди танда.

Дурустман ё ёмонман — ниҳон, лекин шу гап бор:
Гул эрсам гар оловда, тикан бўлсам — чаманда,

Асад, мен яхшилар илтифотига асирман,
Карам-ла қучса гар қўл, бўлурман унга банда.

1 Девор тешингида.

Лаб қўюр ағёр коса-жомига,
Биз эрурмиз мунтазир пайғомига.

Хастадирман, йўқ бироқ сендан гинам,
Айлади осмон гирифтор домига.

Хат ёзурман, гарчи йўқдир муддао,
Мен фақат хуштор эрурман номига.

Севги бизни қилди, Голиб, нотафон,
Бизда ҳам етгайди иш анжомига.

Агар қилса ишора, мўлжал-нишон бошқа,
Қилур бўлса иноят, бўлғай гумон бошқа.

Қилиб арз чарчадим мен. Ҳеч англамас, худойим!
Бер унга дил, бермасанг менга забон бошқа.

Қора мужгонга пайванд нозли нигоҳ этибдир,
Эрур бу тир муқаррар, лекин камон бошқа.

Шаҳарда сенки борсан, йўқ менда ғам: айрилсам,
Бозордан келтирурман дил бирла жон бошқа.

Йўқ этдик синдириб биз қанча ҳам бут-санамни,
Бироқ олдинда катта тош кўп ҳамон бошқа.

Суюнма, берса кўнгил бир дам агарда тинчлик:
Тирик бўлсанг неча кун, бўлғай фиғон бошқа.

Юрак-бағрим эрур қон. Йиғлар эдим хўп тўйиб,
Яна бир нечта бўлса кўз хунфишон бошқа.

Яна кўпдир жаҳонда манман деган шоирлар,
Бироқ, Ғолибда дерлар, тарзи баён бошқа.

Даркор эрур бир умр оҳдан асар бўлгунча,
Ким бор ва ким йўқ насиб зулфи анбар бўлгунча.

Денгизнинг ҳар тўлқини минг-минг наҳангга кондир,
Не-не азоб чекаркин қатра гуҳар бўлгунча.

Севги сабр тилайди, орзу сабрни билмас,
Қўнгилни не қилай мен қон бу жигар бўлгунча?

Дейсан: «Тағофил этмам». Яхши бу гап. Аммо биз —
Тупроққа жо бўлурмиз сенга хабар бўлгунча.

Сочди қуёш нурини — шабнам ўлимга маҳкум,
Мен ҳам тирик карам-ла ёрдан назар бўлгунча.

Бир лаҳзадир, зиёдмас, гофил, ҳаёт мuddати,
Мажлис қизикдир фақат рақси шарар бўлгунча.

Борми ўлимдан бўлак чора ҳаёт ғамига?
Ғолиб, ахир шам ўчмас субҳи саҳар бўлгунча.

Қолишмас ёр феълидан дўзах асло шитобда,
Бўлай кофир бўлмаса, агар роҳат азобда.

Билай қайдан, қачондан хароб дунёда борман,
Ҳажрли тунларим ҳам агар қолса ҳисобда!

Яна кўзига уйқу бир умр келмасин деб,
Келишга ваъда бердинг бугун тун чоғи хобда.

Бориб келгунча элчи яна ёзиб қўяй хат,
Ахир маълум-ку, қандай бўлур таҳрир жавобда.

Унинг базмида бизга қадаҳ қай кун тегувди!
Худойим, бўлмасин-да бирор ашё шаробда.

Узи билмас вафони, уни алдаб бўлурми?
Бекор дўстимдан этдим гумон душман ҳисобда.

Менинг кўнглим рақибдан қилиб ваҳма ҳалакда,
Бироқ шубҳа қилиб сен қолибсан не азобда!

Қани энди висол кайфи бўлса ихтиёрда!
Жон ҳады қилмоқ эсдан чиқибдир изтиробда.

У қош-кўзин чимирган ниқоб ичра ҳойнаҳой:
Кўринмоқда бир ажин аниқ-равшан ниқобда.

Оху нола кўнгилдан ололмас заррача жой,
Агар-чи шиддатидан шикаст ер офтоб-да.

Биронта сеҳру жоду муродга етказолмас,
Ҳаттоки у туфайли кема юрсин саробда.

Шароб бегона бўлди, бироқ, Ғолиб, баъзида —
Ичурман кун булутли, тун оймўмали тобда.

Қуйиб кул бўлмадим мен, офтоб рухсор кўриб,
Қилурман рашк, ўзимда қуввати дийдор кўриб.

Атайди оташпараст бу жаҳон аҳли мени,
Оҳу ноламни менинг ўтли, шуъладор кўриб.

Қани обрў севгида, гар расм бўлса жафо?
Йўлингни тўсдим сенинг, бесабаб озор кўриб.

Жафокор ёр қилди бас зулмини, — воҳасрато! —
Мени озору алам лаззатига зор кўриб.

Шеър бирла сотилиб кетдимиз биз ўзимиз.
Бироқ хардорни кўриб, завқу шавқ, меъёр кўриб,

Боғла зуннор! Юз адад тасбеҳингни улоқтир!
Юраркан йўлчи йўлни текис ва ҳамвор кўриб.

Оёқларинг заҳмини мен кўриб қўрқиб эдим,
Бироқ кўнгил яйради, йўлни тиканзор кўриб.

Бўлибди ёр бадгумон, тўтиқушнинг акси деб,
Менинг ойнамни бир оз кўкнамо, зангдор кўриб.

Келур у қатл этгали, мен эса рашк ўтида —
Ёниб ўлдим, қўлида шамшири тиғдор кўриб.

Жиноят бўлди равшан: қон қадаҳнинг бўйнида!
Қара, майни: титрагай, кўзларинг, дилдор, кўриб.

Қолиб биз, Турга неча тушди ҳуснинг партави?
Ахир майни тутурлар ҳиммати майхор кўриб.

Уриб бошини ёргани Голиби девонанинг —
Тушди дарҳол ёдима, қонли бу девор кўриб.

Неча муддат бўлди ул ёрни меҳмон қилиб,
Дил уйини май жилваси бирла чарогон қилиб.

Тилка-пора дил-жигар, қайта якжо қилурман:
Утди неча-неча кун, даъвати мужгон қилиб.

Жоним оғзимга келур боса-боса кўнгилни:
Йиллар ўтди бир неча чоки гирибон қилиб.

Ишқ яна кўрмоқ учун келди дилнинг заҳмини,
Мингта туздон лиммо-лим унга армуғон қилиб.

Кўз ботирмоқчи бўлур қаламни дил қонига,
Этагимни лолазор этгали паймон қилиб.

Кўз билан кўнгил яна ўз аро бўлмиш рақиб,
Тамошо ва тасаввур истагини дoston қилиб.

Дил маломат кўчасин қайта қилмоқчи тавоф,
Иzzати нафс масжидин ағдариб, пайҳон қилиб.

Ишқ яна бозорда харидорни ахтарур,
Ақлу ҳуш ва жону дил илгига маржон қилиб.

Уйларим, фикрим яна лола-гулга толпинур,
Кўзларим олдида ёр оразин бўстон қилиб.

Қайта ёрнинг номасин очгали дил беқарор,
Дилрабо сўзларига ўзини эҳсон қилиб.

Қайта кўзлар кимсани чорлагай том бошига,
Дейди: кел, юзларингга зулфинг паришон қилиб.

Дил яна бир кимсани қўмсади. Оҳ! Қелса-чи —
Сурма-ла киприкларин ул тиги паррон қилиб.

Навбаҳор бир нозанин ёрни кўзлар ахтарур.
Учраса май тафтидан чеҳрасин бўстон қилиб!

Ётмоқ истар дил яна эшигида ёрнинг,
Хўп деса дарвозабон, ёстиги остон қилиб.

Қайта дил-орзу қилур ўша фурсат дамларин.
Дер: ўтирсам эрта-кеч фикр-ўйим жонон қилиб.

Тегма менга, Голибо! Ултирурман дуняни —
Этгали ғарқ ёшимма мен қарор-паймон қилиб.

Мен билан чақчақлашиш фикрини қил бир кун келиб,
Ранжитурман йўқ эса мен ногаҳон мастлик қилиб.

Фахр этиш бўлмас баланд уйларга, дунё беқарор,
Унда турганлар тушар бир кун тубанга сирпалиб.

Уйлаб эрдим келтирар деб бир бало қашшоқлик,
На қилай, май ичдим, ишрат айладим мен қарз олиб,

Қайғу-андуҳ куйларин билгил ғанимат, эй кўнгил,
Бир кун сингай ҳаёт сози, уни бўлмас чалиб.

Узоқдан ғунчани кўрсатма менга ғунча шундай деб,
«Нечук бўлса?» — дедим, кўрсат уни оғзингда бундай деб.

Рақиб бирлан бу оқшом нелар этдинг, деб сўраб эрдим,
Енимга келди, ўлтирди, тикилди, ушбу кундай деб.

Боқиб оғзига базм ичра жим ўлтирмоқ эмас мумкин
Оғиз очмасдан ўлтирмоқда ўлтир худди мендай деб.

Рақибдан холи бир суҳбат қурайлик деб эдим унга,
Мени ҳайдаб чиқарди холи суҳбат худди шундай деб.

Нигорям ҳуш кетиш қандайлигин мендан сўраб қолди,
Кўриб беҳушлигим эсан сабо кўрсатди бундай деб.

Эсимда йўқ экан ёр кўйида қандай тутиш ўзни,
Оёғин излари кўрсатди дарҳол худди шундай деб.

Сўралса: шеъри форсий урдудан рашк этгуси қандай,
Ўқиб бер, Голиб, ашъорингни, мазмун айла бундай деб.

**Жон тасаддуқ айтасан ширин мақолини кўриб,
Лек сўзингдан қайтасан тиги ҳилолини кўриб.**

**Гапга моҳир шунчаки, ҳар бир сўзи дилларга жо,
Бу менинг қалб сўзларим дерсан мақолини кўриб.**

**Мен эмас, ҳаққимдаги гап ёр базмин ҳамдами,
Яхши дерман, ҳар ёмон сўзу саволини кўриб.**

**Эй умидсизлик балоси, тийма заҳматдан мени,
Дил топар таскин унинг турли малоллини кўриб.**

**Айтади дилга оёғим: энди қўзғатма мени,
Бош паноҳим шул мени, дилбар висолини кўриб.**

**«Кел, юрак-бағрим, жаҳаннам ўтига бўлгил макон»,—
Дерман ул шўри қиёматдек жамолини кўриб.**

**Голибо, девона дил ўз ўтида ёнмоқдадир,
Раҳм қил ўзингга дерман, ушбу ҳолингни кўриб.**

Бўлса, ҳа, бордир, авлиё биров.
Дардимда қилсин бир даво биров.

Шариату қонун бор, бироқ бундай —
Қотила бергай не жазо биров?

Очсанг оғзингни, кесилар тилинг.
«Ҳа, ҳа» деб қилгай, бас, садо биров.

Эс-ҳушим учган, тил бироқ алжир,
Англамай қолсин, э худо, биров.

Тўс йўлин, босса ножўя қадам,
Эт афу, қилса гар хато биров.

Шоҳ Искандарни алдади Хизир!
Қилсин, айт, кимни раҳнамо биров?

Йўқ, умид, Голиб, на қилур гина!
Майли, кел, қилсин кайф-сафо биров.

Ловиллаган гул ўти — оби ҳаёти шамнинг,
Нигорнинг оразидир ёниш бисоти шамнинг.

Тили-забони борлар ўлим деди сукутни,
Буни базмда исбот қилди вафоти шамнинг.

Қўнгил сени этиб ёд хурсанд бўлиб қилур рақс:
Шамол кўриб олар авж рақси нишоти шамнинг.

Мени нигор ёнида кўриб нега ўртанур?
Менинг дилимга доғдир бу «илтифоти» шамнинг.

Иноят қил, чақиргин, қайси кун сен истасанг;
Мен ўтган вақт эмасман, бу келолмайди, десанг.

Занфликда одамлар таънаси ҳеч гап эмас:
Ахир таъна бош эмас, кўтаролмайди, десанг.

Заҳар кошки топилса, э ситамгар! Ичардим. —
Висолингга қасамми, бу ичолмайди, десанг.

Айтмаки, йўқ кўнглида қиёматга эътиқод,
Бўлмас аммо у азоб дарди ҳижрондан зиёд.

Ким ёмон деб айтади, тунда бўлса оймўма?
Нолима ҳеч, кундузи йўқ эрур, деб, абру бод.

Ташламайди бир назар етти ёт бегонадек,
«Марҳабо» йўқ келсаму, кетсам айтмас: «Хайрбод!»

Гоҳнда келсам агар мен ғариб ҳам ёдига,
Дейди: «Мажлисида бугун йўқ бир оз фитнес-фасод».

Ийду байрамда фақат май тегур, деб айтди ким?
Майхона бор кўчада банда бўлмас номурод.

Бўлса бордир дуняда шодлик ҳам. Бизга нима?
Бизга теккан дил бўлак. Бўлмагай асло у шод.

Қўй, э Голиб, ваъдасин не қилурсан эслатиб!
Барибир у айтади: «Қайси ваъда? Бу — ижод».

Чаман булбуллари, ташвишга тушманг, айласам фарёд,
Зиёним сизга тегмас, мен қафасда, сиз эса озод.

Рақибга дўст бўлмоқ мен учун ғоятда мушкул иш,
У дўст бўлмоқни истар, рашк ила аммо дилим ношод.

Юрак-багримни эзмоқда бу рашким, эй худовандо,
Рақиб кўнглида нега айладинг шул орзуни бунёд?

Менинг кўксимдаги заҳм игнани қонга белантирди,
Буни кўрдинг-у, оҳ, бир томчи кўз ёш тўкмадинг. Минг дод!

Худо олсин менинг бу қўлларимни, телбаларча у,
Гоҳи ушлар ёқамни, гоҳида ёр этагин, ҳайҳот!

Туюлгай қатлгоҳ ҳозирча бизга енгилу елпи,
У тупроқни ҳали кўрган эмасмиз, қон сузар жаллод.

Оёғимга кишан даркорлигин темир билиб қонда,
Дили тезроқ чиқишга ташқари чун айлади иршод.

Агарда минг булут келса экинзоримнинг устига,
Қувонмасман яшин қилмоқчи деб хирмонларим барбод.

Ҳақиқий бир вафодорлик — ўзи бу асли имондир,
Бараҳман ўлса гар бутхонада, кўм Каъбага, эт шод.

Шаҳид бўлмоқ менга қисмат экан, боис шудир, доим
Қаерда бир қилич кўрсам, эгарман бошни мен дилшод.

Уйимни яхшиямки кундузи ўғри уриб кетди,
Бутун тун ухлабон тинч, ўғрини этгум дуода ёд.

Бисотимда сухан дурдонаси бор, не керак гавҳар,
Дилимнинг кони бордир, нега ўзга кон қилай ижод.

Менинг шоҳимга Жамшиду Фаридунлар келолмас тенг,
Ўзим, шоҳим, мусулмону, улар оташпарасг авлод.

Менинг тонгим қоронғуликда оқшомга эрур монанд,
Шунинг-чун билмагум тунлар ва кунлар ўтса ҳам ҳарчанд.

Азият чекмагунча келмагай роҳат, масал борки,
«Тузатмоқлик учун синган оёқни айлагайлар банд».

Қўлим чок этса гар андишасизликдан — бу айб эрмас,
Ки шайхлар жандаси ҳам кўп ямоқлардан топар пайванд.

Деярсанки, чидаб аччиққа панд олгил қулоғинга,
Гапирма, бодамиз аччиқлигига тенглашолмас панд.

У дилбар борлиғи ҳусну менинг бошдан-оёғим ишқ,
Ичарман душманим бахтига, дўст иқболига савганд!¹

Муҳаббатнинг нигоҳи дилга қўймасдан зилолини,
Нишоту айш ила таъбим ниҳоят хурраму хурсанд.

Ниҳоят шодликдан ўлмасин деб менга билдирмас,
У ёрим ўлмоғимни истаса ҳам аслида гарчанд.

¹ Савганд — қасам, оит.

Севимли дўстнинг кажравлигига хўз тикиб донм,
Фалакдан беҳабар саргаштадирман, эй азиз дилбанд!.

Жаҳонда ҳеч вафо йўқдир, валеқ Голиб гами бисёр,
Сўраб қолса бироқ, айтгил: юрибди ҳартугур хурсанд.

Қайдаки, сен босган из ҳам кўрамиз,
Унда жаннат, боғи эрам кўрамиз.

Қоп-қора холида нозли ёрнинг
Севги аҳли бошқа олам кўрамиз.

Қоматингдан, ёр, қиёмат фитнасин
Бир одам бўйи расо кам кўрамиз.

Бир қараб қўй, э ўзига маҳлиё!
Ҳар нигоҳинг дардга малҳам кўрамиз.

Яллиғин бил ноланинг дил доғидан:
Ердаги издан-ку одам кўрамиз.

Биз кийиб, Голиб, фақирона либос,
Айланиб ҳимматли одам кўрамиз.

Шу Туроннинг табаррук хокиданман аслида, Голиб
Шунинг-чун шодман наслу насабда — номдордирмиз.

Эрурмиз Туркситон насли, туғилганмиз шу тупроқда,
Улуғ зотларни ўстирган элат ҳамда диёрдирмиз.

Эрурман Туркситон аҳлидану ой беклигим равшан,
Тўлин ойдан кўра ўн қатла ортиқ ҳусндордирмиз.

Азалдан ота касби бизгадир деҳқончилик, билгил,
Самарқанд боғбони насли-ю, ҳуш касб-кордирмиз.

Агар сўрсанг, суҳандонликда не ҳам дер эдим сенга,
Қамолот бобида арзирли соҳиб эътибордирмиз.

Ҳақиқат файзининг бир камтарин шогирдлари бизлар,
Ақл-идрок азиз фарзанди-ю, ҳикматга ёрдирмиз,

Чиройда биз яшин нури каби кўркам ва озода,
Саховатда булутлар сингари гавҳар нисордирмиз.

Қурашлар бор экан, ферузлигимизга нишон шулдир,
Ўзи йўқ бир маошдан хушнуду ғоят хумордирмиз.

Баримиз ўз-ўзимизга боқиб, ғам бирла йиғлармиз,
Замон найранги устидан кулармиз, бўйла бордирмиз.

Қатра сувнинг бахтидир кўлда фано бўлмоғи,
Дард ҳаддан ўтгани — унга даво бўлмоғи.

Ахтариб дардга даво мен ахир бўлдим адо:
Тугун битди ишқалиб, жумбоқ адо бўлмоғи.

Маҳрум этди энди у зулмидан ҳам, э, худо!
Шунчалар душман менга аҳли жафо бўлмоғи.

Толди кўзлар ёш тўкиб, йиғим энди бўлди оҳ,
Билдим энди — чин экан сувнинг ҳаво бўлмоғи.

Сел қуйиб абри баҳор, осмон очилса, билинг —
Еш тўкиб ёр ҳажрида ошиқ фано бўлмоғи.

Гул иси гар қилмаса сенинг кўчангни ҳавас,
Не учун елни қучиб тўзон барпо бўлмоғи?

Бахш этур гул жилваси Ғолибга завқу ҳавас,
Кўз агарда бўлса кўр, керак бийно бўлмоғи!

Қилма асло шикоят, қаддинг дуто бўлади,
Тилга олма шиквани, бу ҳам бежо бўлади.
Дил эрур кон шиквага, гўё рубоб наъмага,
Озгина чертиб кўринг, қандай наво бўлади!
Жабру зулмига нега бўлмагаймиз биз нишон?
Келтирурмиз ўзимиз, гар ўқ хато бўлади.
Соз бўларди, бошидан қилсам ёмонлик ният:
Яхшилик қилсам ҳавас, бошга бало бўлади.
Нола-оҳим илгари кетгайди аршдан нари.
Энди лабга келди, бас — парвоз расо бўлади.
Ғолибо, авф эт мени! Аччиқ наво айладим,
Чунки кўнглимда бугун тун зимзиё бўлади.

Эзилган дил-жигар ёдимга тушди.
Сел оққан кўз, қамар, ёдимга тушди.

Босилган йўқ эди кўпда қиёмат,
У кетган лаҳзалар ёдимга тушди,

Начоғлиқ содда бу орзули кўнгил!
Яна нозли назар ёдимга тушди.

Нечун, армонли дил, фарёд тиларсан?
Эзилган қон, жигар ёдимга тушди.

Наҳотки шундай ҳам ўтмасди умрим?
Сен ўтган кўчалар ёдимга тушди.

Роса Рузвон билан бўлғуси жанжал,
Кўчанг жаннатда гар ёдимга тушди.

Хаёл қайта сенинг кўчангга бошлар:
Йўқолган дил, дилбар, ёдимга тушди.

Кўтаргандим, Голибо, мажнунга тош
Шу он бошга тушар ёдимга тушди.

Асти мушкул ҳар бир иш, билсанг, осон бўлиши,
Ҳар бир одам ҳам ахир мушкул инсон бўлиши.

Осмон бел боғлаган хонавайрон этгали,
Уй-жой ўрнида, аён бир биёбон бўлиши.

Тавба, эй девона дил, бу не савдо кимсанинг —
Ер кўйига қатнашу ўзи ҳайрон бўлиши?

Кетдим армон бирла мен ҳам қаро ер бағрига,
Қолди ёрнинг тобланиб, минг гулистон бўлиши.

Жон бериш ёр қўлида айни бахт ошиқ учун,
Кўзига жаннат эрур тигининг урён бўлиши.

Дил яроси ошиққа катта роҳат бахш этур,
Унга айни муддао бағрининг қон бўлиши.

Ўлдириб бўлгач мени энди тавба қилдилар,
Оҳ, ёр бечоранинг тез пушаймон бўлиши!

Ҳайф, тўрт энли матога, бўлса гар тақдирида —
Ғолибо, ошиқ учун у гирибон бўлиши!

**Тўкмасам ҳам кўз ёши, уйим вайрон бўларди;
Кўл агар кўл бўлмаса, бир биёбон бўларди.**

**Дил сиқик, деб нолма. Дил ахир бир бало-ку,
Акс ҳолда, барибир, у наришон бўларди.**

**Қилса тоат бир умр, банда жаннатга киргай,
Ёр эшигида Рузвон бўлса, осон бўларди.**

Қай бирин деб йиғлайин: дилни ёки жигарни?
Етса қурбим, ёлласам мен бирор навҳагарни.¹

Рашк қургур қўймади сўргали ҳеч уйингни,
Кимни кўрсам айтаман: «Топай қайдан уларни?»

Неча марта қатнадим мен рақиб даргоҳига,
Оҳ, қанийди билмасам сен юрар кўчаларни!

Майли боғла, бўлса гар. Менинг қўрқар жойим йўқ,
Жуда яхши билурман сендаги бел-камарни.

Энди — оҳ! — бу ҳам мени дейди қашшоқ, мосуво,
Билсам — оҳ! — сақлар эдим уй-жойим дардисарни.

«Хоҳиш» отин «сиғинмоқ» деб қўйибди одамлар,
Не учун маъбуд билан тошдан ҳам баггарни?

Эс-ҳушимдан айрилиб, унутдим ёр кўчасин,
Бир борардим ахтариб ихтиёр зулфизарни.

Қайси илдам учраса, бирга боргайман бир оз,
Мен тополмай доғдаман раҳнамо-раҳбарни.

¹ Йиғинчи.

Барча дунё аҳлини тахмин айлаб ўзимдек,
Элга манзур англадим илму санъат, ҳунарни.

Истагим шу худодан: шуҳрат отида, Голиб, —
Кўрсам Али Баҳодир олижаноб гуҳарни.

Қолди на васл истаги ва на ёрга иштиёқ,
Тушди шундай ўтки, қул бўлди дил гамхонаси.

Бу жунуннинг ялигин айтйин қайга бориб,
Мен бир оҳ урган ҳамон ёнди саҳро хонаси.

Энди кўнглим, Голибо, ранжу гам орзу қилур,
Анжуман ҳолин кўриб, сўнди шўх таронаси.

Шўхга хизмат қилгали қодир у дил қолмади,
Мен ишонган ул юрак энди буткул қолмади.

Мен кетурман, тириклик армони кўнглимда доғ,
Бир ўлик шамман, менга бунда маҳфил қолмади.

Топ, ўлимга бошқа йўл! Энди бўлмас, э кўнгил!
Оҳ! Қани у жисму жон, боқса қотил? Қолмади.

Тўрт томонга ланг очиқ энди кўнгил — ойна,
Унга энди барча тенг, ноқис-комил қолмади.

Ёр кўтарди пардани, бениқоб бўлди жамол,
Биргина қолди назар, бошқа ҳоил¹ қолмади.

Гарчи уй-дунё гами тутди бизни домида,
Ед этишдан дил сени асти гофил қолмади.

Энди севги боғига битди дилда иштиёқ,
Чунки армон унди, бас, бошқа ҳосил қолмади.

Ҳеч писандмас менга ишқ заҳмати, лекин, Асад —
Мен ишонган ул юрак энди буткул қолмади.

¹ Ҳоил — тўсиқ.

Қил шукур, кўнгил, сенга дори-дармон бўлмади,
Яхши бўлди: миннати менга товон бўлмади.

Тўпладинг атрофингга гайриларни не учун?
Бўлди яхши тамошо, бу имтиҳон бўлмади.

Нақадар ширин-шакар тилларинг, э ёр, сенинг!
Қарғишинг тинглаб, рақиб ҳеч пушаймон бўлмади.

Парда босди устини — қолди мадда, кетмади.
Қолди оҳинг, маъниси—мушкул осон бўлмади.

Чинми ёки сохтами биз имон қилган худо?
Бандаликдан бизга ҳеч фойда-аҳсон бўлмади.

Орият бир жон эди, мен топиштирдим, холос,
Ростини айтсам, адо қарзи инсон бўлмади.

Бир нима денг Голибо, мажлис аҳли мунтазир,
Ҳамма айтур «не учун у ғазалхон бўлмади».

Зулмингга ҳеч кимсада тоқат асло бўлмади,
Мен чин айтдим: мен каби кимса пайдо бўлмади.

Бандаликда ҳам менинг ҳеч ғурурим қолмади,
Орқама қайтдим шитоб, Каъба гар во бўлмади.¹

Гар гўзаллар кўзига ўхшасам, бу яхшидир.
Соз, хуморлик дардидан дил мусаффо бўлмади.

Нола лабга келмади — қолди дилда доғ бўлиб,
Қатра ерга бўлди ем, гар у дарё бўлмади.

Бу жаҳонда кимсага менча озор тегмади,
Ҳеч кишининг бошида менча ғавго бўлмади.

Сўзлаганда томмаса тук-тукингдан қон агар,
Қисса бўлди бачкана, ишқи аъло бўлмади.

Томчида дарёни кўр, заррада оламни кўр.
Кўрмаган кўз ўйинчоқ, чашми бийно бўлмади.

Шохи Голибнинг бугун синармиш деб эшитдик.
Кўргани бордик, бироқ бу тамошо бўлмади.

¹ Очилмади.

Ишва бирла сўзласанг, эй анжуманнинг дилбарй,
Жон кирар деворда суратларга одам сингари.

Сайр этиб гулшан аро юрсанг санобар, сарв ила,
Қоматингга эргашиб шайдо бўлиб юргай бари.

Рухсат эт, чеккан азобимдан шикоят айлайин,
Эй ситамгар, шод бўл, дардим ошар борган сари.

Тегмаса ё тегса ҳам оғритмаса арз айлагум,
Таъриф айларман, нишонга тўғри урсанг, эй пари.

Бир ишора айласа соҳир кўзинг, ойна ҳам,
Тўтидек сўзга кириб кетгай ўзингдан илгари.

Чўл аро келсун, қабартирсин аёғиң одамий,
Эй худо, сувсаб тиканларнинг қурибдир тиллари.

Мен нечун рашк айламай, нозикбадан дилдорнинг
Оҳким зуннор қучоғига кирибдир пайкари.

Махфий сирлар боисидан дил ёнар ўтхонадир,
Чиқса бу ўт ошкора куйгай оламнинг бари.

Ғолиб, ашъорим менинг битмас-туганмас ғазнадир
Бу хазина ичра қанча-қанча маъно гавҳарн.

Хаёл этди қувонди деб бериб ҳар йкки дунёни.
Уялдим баҳс этишга у билан бу катта маънони.

Қолиб кетди ҳориб уч-тўрт нафар, йўлларда, ҳар жойда,
Улар нетсун тополмас бўлса андек шўх барнони.

Ачинмайдур дема базм аҳли ёнган шамъ ҳолига,
Негар ғамхўрлар, бўлса аламлар роҳати жони?

Рақиб тилёғламалик айлади-ю, ўз ишин қилди
Гумон ҳам қилмади куйгон дебон тилсиз бу ошнони.

Нози ўлдирди мени, мақтолмадим дилдорни
Ғамзаси кўп, ё раб, ўлдиргай у қанча зорни.

Қасд этиб менга тикилган кўз — сочин ҳар ҳалқаси,
Толалар — отган ўқи ул сурма қўйган ёрни.

Кунда минг-минг оҳу фарёдим юракларни тешар
Эй қулоғи кар, эшитмайсан бу оҳу зорни.

Бевафо дейдур дилим, тасдиқ этишга қўрқаман
Шармсор этма бу сўз бирла мени — абгорни.

Гапирмаслик агарда сир тутар бўлса бу ҳолимни,
Эрурман шодки, ҳеч кимса тушунайди мақолимни.

Нетай охир, биров «ҳолинг нечун» деб сўрмаса, армон
Уқиб кўрмас ақалли дилдаги достони лолимни.

Тилим лолу, дилим аммо гуноҳимга узурхоҳдир,
Кечирсанг ҳам ўзинг билмасмидинг, тангрим, уволимни.

Нигор кўнглида севгинг севги гар уйғотмаган бўлса,
Умидинг узма эй кўнгил, бузиб фикру хаёлимни.

Жунуним ғалвасини сиғдиrolмас бағрига олам,
Уёлиб терга ботди ер кўриб ранжу малолимни.

Асад, бор деб ҳаёт, сен ўз-ўзингни алдама зинҳор,
Хаёл занжиридир олам, ўқи бу қилу қолимни!

Жигар қонимни энди сарҳисоб қилмоққа вақт етди,
Сабабки, ёр йўлида қатра-қатра сарф бўлиб кетди.

Менинг ҳолимни сўрма, бор вужудим мисли мотамдир,
Кўнгил кўзгусини синдирдинг-у, оламни тун тутди.

Менинг мурдамни судраб юр, рафиқ, ҳар кўчаю кўйда,
Сабр рашк айлабон ёр кўйини айтмоқни рад этди.

Вафо даштида кўзни чалғитиб турган сароб мавжи,
Менга ҳар зарраси ёр кирпигини тигини эслатди.

Муҳаббат кулфатин билмас эканмиз, энди билдик хўб,
Валек жон топмайин чора тириклик сўнгига етди...

Пардасиз ул кимсаки доғим намoғи ўртади,
Кўзни юмди, ўйлади, гўёки пинҳон ўртади.

Сачради на учқуним, қолди кулимдан на нишон,
Куйдиму, билмам не турли жисм ила жон ўртади.

Сийна кўз ёшдан жудо, кўз ҳам жудо куймоқдадир,
Ушбу ёлқинли булут шундай паришон ўртади.

Бу қора кун дастидан кундуз чироқ ёқмоқ ишим,
Хираликдан дилли бу хуршиди тобон ўртади.

Ишқнинг бир кофириман, менга дўзах йўқ писанд,
Тафтидан аммо мени достони Санъон¹ ўртади.

Йўлда куймасди оёғим йўл кезишнинг ҳовридан,
Ҳар қадамда куйгувчи хори биёбон ўртади.

Сезмагил деб ўзни пинҳон ташладим оташ аро,
Ҳам сенинг доғинг билан қалбим пушаймон ўртади.

¹ Санъон — ўтмишдаги тақводор бир шайх номи. У бир тарсоқизига кўнгил бериб кофир бўлган эмиш.

Эзмасин ишқ деб ясадим мен жигарни тошдан,
Лекин у тошни паёпай заҳми пайкон ўртади.

Голибо, дердим не ҳам куфр оқибат аҳволини,
Эй, мени ярқираган жавҳари имон ўртади.

Ғам қилардим: дардларимни қилсам изҳор, чора қандай?
Қилдиму арз, бўлмади наф. Қайта бир бор чора қандай?

Бир фикр миямда доим, номини дерлар висол,
Бўлмаса у, кимга йиғлай, бўлса у гар, чора қандай?

Шу адаб, шу тортинишлар бўлса, қандоқ кун кўрай мен?
Бўлса шундай безабонлик, андиша-ор, чора қандай?

Сен ўзинг айт, дўст, қандай кун кўрурлар бутпараствлар?
Гар санамлар одати шу бўлса, бекор. Чора қандай?

Ойнага боқсанг агарда, сен ўзинг ҳушдан кетурсан.
Кўча-кўйда сенга кимса келса дучор, чора қандай?

Қандай ундан бўлсин уммид? Билсин у қадримни қайдан?
Тилга олмоқ гар туюлса тилга озор, чора қандай?

Кўр-да ёр мужгонларини, сен ўзинг бир маслаҳат бер.
Гар шу тиги санча дилга яхшилаб ёр, чора қандай?

Кўз ва кўнгил бошқа-бошқа. Кўнгилу хат бирла тўлди.
Кўзлар аммо бўлса дийдорга талабгор, чора қандай?

**Менга ўхшаш гар бировнинг бошига тушса қаро кун,
Кун демасми тунни ҳам у? Уйла бир бор чора қандай?**

**Голибу мажнун эмас ҳеч. Ҳазратимнинг сўзлари бу:
«Ер фироқида бу кўнгил топса қарор, чора қандай?»**

Кўнгил берган кишиларда оҳу афғон нечук бўлғай?
Юраксиз кимсанинг охир тили бийрон нечук бўлғай?

Қилур шарманда ғамхўрим. Э, лаънат бу муҳаббатга.
Агар тоб этмаса ғамга, менга сирдон нечук бўлғай?

Қафас ичра чамандан сўзла менга. Қўрқма, э ҳамдам!
Тушибди ўт? Меники ўша ошиён нечук бўлғай?

Қаерда ишқ? Вафо неси? Агар бошни ёриш бўлса,
Сенинг остона тошингга фақат армон нечук бўлғай?

Ҳамиша сен дилимга жо. Бироқ айт-чи, бу қандай сир?
Юзу кўз, сурату шаклинг эрур пинҳон. Нечук бўлғай?

Мени тортди кўнгил деб шиква қилмоқ — бу хато. Уйла:
Ўзингни тортмасанг сен тортишув, нодон, нечук бўлғай?

Ҳа, бу фитна кишини хонавайрон этгали камми?
Бировга сенки дўст бўлсанг, аду осмон нечук бўлғай?

**Дединг: «Агёр ила суҳбат қуришда не ёмонлик бор?»
Ҳақ айтдинг сен. Тилим лолдир. Ҳа, дил нолон нечук бўлғай!**

**Не фойда таънадан, Голиб? Гина-ўпка эрур бесуд.
Раҳмсиз деганинг бирла у меҳрибон нечук бўлғай?**

Зарарсиз олдимда гар турибдир эшик-девор:
Нигоҳи шавққа қанот бағишлар эшик-девор.

Бўлиб сел кўз ёшларим уйимни қилди вайрон,
Қаранг бир: девор-эшик бўлибдир, эшик-девор.

Эмас соя, ёрни келармиш деб эшитиб,
Бир оз ҳатлаб илгари чиқибдир эшик-девор.

Бўлибди хор нақадар, санам, ҳуснинг бодаси!
Кўчангда масту аласт, бу ҳар бир эшик-девор,

Бўлиб келгач қўшни ёр, қаранг, гўё соядек —
Эшик-деворга фидо бўлибдир эшик-девор.

Кўзимга бир тикандек ботар сенсиз бу уй-жой,
Мени доим зор-зор йиғлатур эшик-девор.

Топиб селобдан дарак эрур хурсанд нақадар!
Ўпишиб-ўйноқлашар бесабр эшик-девор.

Ҳеч кима, Голиб, дема муҳаббатнинг сиррини!
Биллишга лойиқ эрур бу хил сир эшик-девор.

Дил у зулфнинг ишин қилмоқ учун ҳал,
Адолатда туну қундир бедорлик.

Бу беҳушлик эмас бекор, э, Голиб,
Бирор бир гап учун бу пардадорлик.

Тош эмас-ку бу юрак, эзилмай қолгай нечук?
Йиғлағаймиз эрта-кеч. Кимса манъ қилгай нечук?

Йўқ ҳарам, йўқ бутхона, йўқ даҳлизу остона,
Йўлда ўтирсак агар, ор биров билгай нечук?

Бу ҳаётнинг сиртмоғи, ғам-алам занжири бир,
Бу кишандан ўлмайин жон халос бўлгай нечук?

Дилрабонинг орази — тиккага келган қуёш,
Ўзи-ку кўзни олур, пардалар солгай нечук?

Ғамзаси — жон офати, ноз боқишлардир — ажал,
Бу сенинг аксинг, бироқ рўбарў келгай нечук?

Унда кибру ноз-фироқ, бизда ору андеша,
Биз йўлиққаймиз қачон, эсга у олгай нечук?

Тўғри, у кофир эрур, бевафо ҳам устига,
Дил ва дин билган азиз у томон боргай нечук?

Хаста Ғолибсиз қолиб, дунёда не иш чала?
Зор-зор йиғлар нега? Оҳ-воҳ қилгай нечук?

Хушхабар сенга, асирликни ҳавас этган юрак,
Бир тузоқ бўшдир қафас олдида, гар бўлса керак.

Ҳар тикан нишида мен қонимни дарё айладим,
Бу эса, наштарсевар бағрим қониқмабдир демак.

Бир очилди кўзларим, шу дам юмилди, чиқди жон,
Хаста ошиқ қошига вақтида келдинг, эй малак!

Бўлса ёримнинг тили ўрнида ханжар қошки,
Тўхтамасдан бош эгини ҳам жон бериш менга тиллак

Эй кўнгил, шер комига кир, истиқомат қил, вале,
Борма дилозор гўзаллар ёнига, йўқ бунда шак.

Боғ аро кўрса сени гуллар назокатлик бўлур,
Сенга ошиқдур, келиб бошингга бўлғай чамбарақ.

Берди жон Ғолиб уриб бошни деворингга, оҳ!
Қайда энди ўлтириш кўйингга йиғлаб бекўмак.

Ишқ дардин торта-торта бўлдимиз роса бебок.
Руҳу танни ювди ёш, бўлдимиз роса ҳам пок.

Дайдилекдан шармисор бўлдик олам элига,
Лекин очди кўзни бу, ўсди онг бирлан идрок.

Айтди ким, булбулнинг ноласи беасар деб?
Парда ичра бўлди гул кўкси юз пора, чок-чок.

Сўрма севги аҳлин, э рафиқ, бор-у йўқлигини,
Бўлдилар ошиқлар ўз ўтида ёнган хошок.

Борган эрдик қилгали биз тағофилдан гина,
Бир боқинишда ерга кирдик, бўлиб тупроғу хок.

Шундай иззат-ла кўтарди Асаднинг ўлигини —
Ким кўриб, душманлар ҳам бўлдилар анча ғамнок.

Эй хушо! Шоҳ базмида шеър дафтарин очдик дадил,
Эй, худойим! Бу ҳазина қопқасин пок сақлагил.

Тун бўлиб, осмонда юлдузлар чароғон кулдилар,
Мисли бутхона очилди, унда машъаллар шигил.

Мен-ку бир девонаман, лек алдаёлмас ёр мени,
Енгида ханжар, қўлида тиг — мени қилгай қатл.

Бахтиёрман: ул пари мен бирла суҳбат айлади,
Гарчи мақсад бошқа эрди унда, бошқа эрди тил.

Яхши ўй, яхши хаёл яхши амалдан кам эмас,
Ерга етсанг, сен ўзингни ердас, жаннатда бил.

Гул юзида пардаси бир ҳуснига мингни қўшиб
Ёрнинг зар кокилини ҳар замон айлар хижил.

— Майли, қол остонада, — деб кулди-ю, тез қилди рад,
Шунча ҳам бераҳм бўлурму севгида айнаш сабил.

Не учун тун бунчалар зулмат, дедингни? Англагил:
Ғайрилар базмида ёрим бу кеча яйратди дил.

Не учун ғурбатда кўнглим шод бўлсин, эй рафиқ,
Нома олгунча ватандан қон ютиб бўлдим-ку сил.

Ғолибо, қай шоҳки йўл топса беҳиштга, сен унга
Қўлни бергил, мақсадингни кўзла, дарҳол қўллагил.

Кўкдаги ой ҳусни-ку яхши топганда камол,
Лекин ундан яхшироқ ердаги офтобжамол.

Бўса-ку бермайдн ҳеч, қалбни олмоқ истаги,
Кўнглида у айтади: «Теп-текин келсайди мол!»

Синса, бозордан яна келтиурмиз янгисня,
Жоми Жамшиддан кўра биз учун яхши сапол.

Тегса эҳсон беталаб, кайфи ортиқроқ бўлур,
Шу сабабдан яхшидур тилатмай айтсангиз: «Ол!»

Илтифот-ла боқса у, юзга жилва югургай,
Бундан у қилгай якун: яхши беморда аҳвол.

Севги аҳли қанчалар бут-санамдан баҳраманд
Бир бараҳман айтади: «Бу йили яхши иқбол».

Гар қўшилса даряга, қатра сув дарё бўлур,
Яхшидир ҳар битта иш, яхши бўлса гар маол.

Теша қилди ҳамсухан Фарҳод ила Ширинни,
Қайси турда бўлса ҳам, яхши инсонда камол.

Ҳизир Султонни!, худо, соғ-саломат сақлагий!
Подшоҳнинг боғида яхшидир бу навниҳол.

Бизга жаннатнинг сирини яхши маълумдир, бироқ —
Дилни хушнуд этгани яхши, Ғолиб, бу ҳаёл.

! Шаҳзода.

Ғам-андуҳимга кимдан «Ғасанно!» орзу қилсай,
Унинг кўксин яна ҳам чок-чок этмиш ситам.

Кўнгилда минг-миг орзу, бири катта биридан,
Хўп армоним-ку чиқди, бироқ чиқди жуда кам.

Одам жаннатдан қалай чиққанин мен билардим,
У ҳам ҳалво кўринди кўчангдан мен чиқар дам.

Биров ёзса ягар хат, менга ёздирса зора,
Саҳарда чиқдим уйдан, олиб қоғозу қалам.

Мухаббатда фарқи йўқ ҳаёт бирла ўлимнинг:
Кима жонингни берсанг, ўша бирла ҳаёт ҳам.

Эй дўст, өз кўкрагимни! Жафо тигин чиқаргин:
У чиқса гар, чиқур дил, чиқар жон унга ҳамдам.

Утингайман, Каъбанинг эшигин очма, золим!
Бу ердан ҳам, ажабмас, чиқса бир кофир санам.

Э золим! Сарви қомат ўсал бўлиб қоларди,
Агарда жингалак соч ёйилса толим-тарам.

Насиб бўлди менга бу замонда бодахўрлик,
Яна келди замона: яна чиққай жоним Жам.

Қаёқда майхона-ю, қаёқда воъиз! Аммо —
У тўқнаш келди, Голиб, эшикка қўйсам қадам.

Қимки меъёр билмаса, бўлди охир бўйни ҳам.
Ошиб кетса қанчалик, шунчалик у бўлди кам.

Бор экан қаттиқ тузоқ ошиёни ёнида,
Қуш қанотини ёзди-ю гирифторм бўлди шу дам.

Сўрмагини ишқ жабрини тортганлар ҳолини!
Бора-бора бус-бутун бўлдилар ҳам ва алам.

Сен вафо қилган билан ҳам арирми? Дуняда —
Бу зулмдан бошқа ҳам бўлди кўп жабру ситам.

Ёзавердим мен жунун дардларини қон билан,
Шу туфайли гарчи бу қўлларим бўлди қалам¹.

Тавба қилдим, э худо! Шунчалар золим эрур,
Оҳу нолам ичимда қолди — ризқим бўлди ҳам.

Бўлса ҳам қашшоқ, Асад этмади тарк севгини,
Қимки қилса мурувват, бўлди чин дилдан қарам.

¹ Кесилди.

Тиришгандан пешона, мен гами пинҳон, дедим.
Палапартиш хатидан, ёзган паришон, дедим.

Нега бунча паришон хотиринг, деб сўрмагил,
Сиқилди шунчалар дил, мен уни зиндон дедим.

Кўриб ёр юзида тер, рашк ўтида ёнди дил,
Ёр юзида бир жаҳон кўзлар намоён дедим.

Ўзим ожизлигимдан ўйладим мен: «у золим»,
Оловнинг ялғини хас набзидан аён дедим.

Заифлик ишқ даштида қилди оромин талаб,
Соямин ҳар қадамда салқин шабистон дедим.

Ула-ўлгунча қочдим мен ёр мужгонидан:
Қазони даф этишни шунчалик осон дедим.

Бекор бердим кўнгилни, вафодор ўйлаб уни,
Ҳато қилдим, кофирни Асад, мусулмон дедим.

Боргач ул даргоҳга мен ҳушдан кетурман дам-бадам,
Чунки миннатдор бўлиб мен ўпмоқ истарман қадам.

Менга кўнгил, мен кўнгилга дарс берурмиз сидқдни,
Шунча ром қилган ўзига иккимизни гам-алам.

Қил тағофил, майли, аммо қил таниб: бўлсин умид,
Ёр бу бегона қарашлар бир заҳардир, дема кам.

Дил-жигарни қон қилишга менда унча йўқ сабаб,
Кўзларимдан ҳусну равнақ кетмасин — шу менга ғам.

Сен эурсан шунча нозик, ноладир сенга сукут.
Мен эрурман шунча ожиз, боқмасанг, дейман ситам.

Бу шаҳар мен азм этган сўнги бир манзил эмас,
Кўзлаганман бошқа манзил, ул эрур Каъба — ҳарам.

Бир умид кетмоқда бошлаб бизни, Голиб, бир томон,
Тортади йўл, бу «карам»нинг коф ҳарфи мужассам.

**Бир биёбон, чарчасам-да менинг завқим бўлмайди кам,
Тўлқинларда оқ кўпикдай тинимсиз мен босган қадам.**

**Чаманларни севар эдим, лекин ҳозир ҳафсала йўқ,
Гулларнинг атру бўйидан жон ҳалқумга келди бу дам!**

Мен ўзимни бус-бутун ишқ раъйига топширганман,
Топинганим чақмоқ ёққан жисму жонимдан доғман.
Соқий, майхўр ташналиги ҳимматингга боғлиқдир
Май дарёси бўлсанг агар, мен шимғучи қирғоқман.

Ҳеч киши йўлдан тўсолмас, чўл кезар мажнун манам,
Гилдирак бўлди аёғимда кишан, қўйсам қадам.

Ишқ савдоси биёбонларда сарсон этдиким,
Битта ҳам йўл топмадим манзилга минг кўз ташласам.

Қийнаса ишқи ҳузур этмоқчи эрдим, мен нетай,
Ушбу йўл ўткир қиличдек ўлдираркан беалам.

Оҳу-нолам қилмаган бўлса асар, хўб яхшидир,
Менга айни муддао маъюслик-ла мангу ғам.

Бош тузалган сўнг яра ўрни қичий бошлар яна,
Бошга теккан тош ҳузурин мисли йўқ таърифда ҳам.

У гуноҳ недур, пушаймонлик гуноҳин олдида,
Айласанг қаттиқ гуноҳу кечса гар аҳли карам.

Шеъриятдан беҳабар, ким мухлис эрмас Мирга¹,
Мосиҳ айтгандек ишончим қатъий Голиб дам-бадам.

¹ Голибдан илгари ўтган шоир.

Эй азизим, эй умидим, менки умрим даврида,
Дунёда не-не жафою жабру ҳижрон кўрмишам.

Шундайин маҳбус — қора кунманки, бу олам аро,
Офтоб нури эмас, зулмоти зиндон кўрмишам.

Жисму жоним шунчалик озгин бўлиб қолдики, мен
Ўз дилимни шишадан майдек намоён кўрмишам.

Ғам тутуни ҳар нафас бошга урар даҳшат билан,
Чунки қайғу-ғам туни хоби паришон кўрмишам...

Мен паришонликда қолдим, найлайин, гўё бугун,
Ўзни бир саргаштаи тоғу биёбон кўрмишам.

Ушбу водийда эсаркан бир қуюн шиддат ила,
Тол дарахти сингари жисмимни ларзон кўрмишам.

Шул қаро тунларда мен водий кезиб бўлдим адо,
Гўё роҳат тўшагин хори муғилон кўрмишам.

Лолаю гулда фақат бир неча юзлар аён,
Қанча ойдек чеҳралар қолди ер ичра ниҳон.

Хўп базмлар кайфини бизлар ҳам сурган эдик,
Энди у гуллар қуриб, қовжираб бўлмиш хазон.

Пардада пинҳон эди етти қиз осмондаги,
Қелди-ю, тун негадир пардани билди зиён.

Олмади зиндондаги ўғлидан Ёқуб хабар,
Аммо равзан шаклида кўзларидир нигорон.

Ҳамма ағёрдан хафа, лекин Зулайҳо шод эрур,
Чунки Юсуфни кўриб нозанинлар тўкди қон.

Майлига қон йиғласам; бу ахир ҳижрон туни,
Мен тасаввур айлаин: бўлди қўшшамъ нурфишон.

Жаннат ичра ўч олай мен бу паризодлардан,
Мўъжиза рўй берсаю бўлсалар ҳуру ғилмон.

Тун ва уйқу кайфини ҳам ҳаётнинг лаззатин
Сўргил ундан, сочларинг ким қўлида паришон.

Мен чаманга кирдим, мактаб очилди гўё:
Нола-оҳим тинглабон, бўлди булбул газалхон,

Мунча ўткир бу нигоҳ! Қалбни тешгай, э, нигор!
Ҳолбуки минг таассуф, кўзларинг бўлди мужгон.

Таъначи ёр олдида энди бергум не жавоб?
Қанча билсам мен дуо, олди барини дарбон.

Май эрур жонга ҳузур; кимгаки тегса қадаҳ,
Кафтида ҳар бир чизиқ бўлди гўё раги жон.

Эътиқодим — битталиқ, дин — русумни тарк этиш;
Қавму миллат битди, шу мен учун айни иймон.

Ранжу ғамга кўнса дил, йўқ бўларкан ранжу ғам,
Қанча мушкул бошимга тушса, у бўлди осон.

Бўлса гар шу йиғлаши э, халойиқ, Асаднинг
Энди бу обод шаҳар шубҳасиз бўлди вайрон.

(Марсия)

Бизни кутсанг бўларди, э доно, бир неча кун.
Кутмадинг, энди унда сен танҳо бир неча кун.

Келдингу дарҳол нега кетарга бел боғладинг?
Доймо-ку демайман, тур, аммо бир неча кун.

Учрашурмиз қиёмат кунин, дейсан. Хўп айтдинг!
Бор қиёмат бўлишга гўё бир неча кун.

Сен уйимни ёритган ўн тўрт кунлик ой эдинг.
Турмади не сабабдан файз-зиё бир неча кун?

Қарз узишда қачондан бўлувдинг шундай ҳалол?
Қилсин эрди Азроил тақозо бир неча кун.

Нафрат эт, майли, менам, чиқишма дўстлар билан,
Қилмадинг болаларни тамошо бир неча кун.

Яхшими ё ёмонми, шунча муддат ўтди-ку,
Тоқат қила олмадинг не бало, бир неча кун?

Ҳали ёш эрди Ориф. Э, кўҳна, золим фалак!
Сўнмаса не қиларди бу наво бир неча кун?

«Не мурод бу яшашдан?» — дединг, нодон, Голибга,
Бор экан тақдирда шу таманно бир неча кун.

Ҳажрида гоҳ эшикка, гоҳ деволга қарайман.
Яъни гоҳ номабарга, гоҳ шамолга қарайман.

У келибди уйимга, бу — худонинг қудрати!
Мен бир унга қарайман, бир аҳволга қарайман.

Тегмасин кўз, илоҳим, ёр дастпанжасига!
Қалбимга берган завол безаволга қарайман.

Тождаги гавҳарингга мен қараб не қилурман!
Омади хўп келибди, мен шу ҳолга қарайман.

Соз бўлур ҳижрон ғамин айласам гар мен баён,
Иўқса, лабда доғи дил бўлғуси муҳри аён.

Юрак шундай эзилиб оқса ҳижрон кечаси
Сел бўлиб ой нурлари, айлағай хонавайрон.

Уйлаган эрдим юрак сарф бўлур деб вафога,
Уйламабман бўлмоғин имтиҳон бирла хазон.

Сенга бор ҳар дилда жой. Истасайдинг сен агар,
Бор жаҳон аҳли бўлар эрди менга меҳрибон.

Утли кўзлар буюрса — томирдаги қон каби
Ловиллаб турган олов хас ичра бўлғай ниҳон.

Қўй, олиб борма мени боққа ҳолимни кўриб,
Унда ҳар гулнинг юрак-бағри бўлғай лахта қон.

Айтинг-айтинг мен топай рўзи маҳшарда инсоф,
Бор умидим то шу дам, бўлган инсоф ул замон.

Фойда борми? Уйлагин. Сен ҳам доносан, Асад,
Бўлма дўст нодон билан, бўлғуси жонга зиён.

Бало даштида овчи қувган оҳу-улоқман,
Гоҳ фиғоним фалакда, гоҳ кўзлари булоқман.

Жон оғзимга келиб ҳам лабим бўлмайдн ширин
Ҳаётнинг аччиғин мен тотишда шунча тоқман.

На тасбеҳни билурман, на ошноман қадаҳга,
Мисоли бир кесилган қўл каби мен нўноқман.

Мен у тупроқда, лекин адоват йўқ дилимда,
На донман мен сочилган, қўйилган на тузоқман.

Зоҳидларнинг сафида гарчи хорман жуда ҳам,
Гуноҳкорлар ичида бироқ равшан чироқман.

Жаҳонда топмадим мен муносиб қадрн қиймат,
Юсуф кетди сув текин, мен ҳам худди шундоқман.

Бирор кимнинг дилида менга заррача жой йўқ,
Ғазалман яхши, аммо қулоқлардан йироқман.

Асад, ит тишлаганлар чўчийди сувни кўрса,
Қочурман ойнадан мен: улусдан ҳадикроқман.

Завқу шавқ ҳар турда ҳам бўлди одамга зиён,
Қайс сурат пардаси ичра ҳам чиқди урён.

Тийр парво қилмади юракнинг торлигига,
Чиқди қалбимдан ёзиб у қанотин икки ён.

Гул иси, дил ноласи, шамъи маҳфилнинг дуди —
Ҳамма базмингдан сенинг чиқди буткул паришон.

Ғам-аламга дил тўла, бу тўкин бир дастурхон,
Ёру дўстлар тўйди хўп, қолмади зарра армон.

Қийноқ-озор истаган дил ўлим истар эди,
Келдию офат валеқ чиқди бу иш кўп осон.

Дилда ғавғо қўзғади, Ғолиб, охир хўрланиш,
Қатра ҳам ёш чиқмаган кўздан оқди сел бу он.

Эшигинга қурдим уй, раъйи недир, демасдан,
Билолмассан энди ҳам, уйим будир, демасдан?

Гапирмоққа мадорим қолмаган ёзғирур ёр:
«Билай қандай кўнглини бирорта сир демасдан?»

Менинг шундай кишига ишим тушди, биродар,
Биров олмайди тилга уни жобир демасдан.

Мен асло ташламайман топинмоқни санамга,
Зарарсиз, қўймаса эл мени кофир демасдан.

Кўнгилда ўзи гап йўқ. Акс ҳолда бошимга
Келса ҳам қилич, қўймас эдим бир-бир демасдан.

Сўз мавзуи ишва-ноз, лек ундан гап очилса,
Сира мумкин эмасдир, тиғу шамшир демасдан.

Мурод ҳарчанд дин-имон, худо ҳусни жамоли,
Илож йўқ, ҳар гапда бир маю соғир¹ демасдан.

Гарангман, илтифот ҳам керак икки баробар:
Тушунмайман гапингни, яна айт бир, демасдан.

¹ Қадаҳ.

Ҳадеб, Голиб, қошига бориб арзи ҳол этма,
Аён-ку ҳолинг унга удир-будир демасдан.

Ҳусн ғамза дардидан топди шифо мендан сўнг,
Яшар энди тинчгина аҳли жафо мендан сўнг.

Бирор шахс йўқ ошиқлик бурчин адо этгали
Бекор бўлди ғамзалар, нозу адо мендан сўнг.

Агар шамъ ўчса пайдо бўлғай ундан қора дуд,
Епинди ишқ шуъласи қора ридо мендан сўнг.

Ер бағрида оҳ дейман нозанинлар ҳолига,
Тирноғи қонсиз қолиб, дейди хино мендан сўнг.

Ситамгарлик санъати энди йўқотди қадрин
Ёр кўзида йўқотди сурма баҳо мендан сўнг.

Юракни тирнайди бир ғам: йўқ жаҳонда кимсаки,
Азо тутса ўлди деб меҳру вафо мендан сўнг.

«Борми бир мард нўш этувчи ишқ-муҳаббат бодасин
Қилур такрор ва такрор соқий нидо мендан сўнг.

Ишқнинг ғариб ҳолига келур Голиб, хўрлигим,
Борар кимнинг қошига дарду бало мендан сўнг.

Инглагай дил зор-зор, айтайн ё айтмайин?
Ҷаё дер: «Айтма зинҳор!» айтайн ё айтмайин?

Одоб-ахлоқ этаги ҳеч қўлимдан чиқмагай,
Менга ҳам маълум асрор, айтайн ё айтмайин?

Хоҳласанг бил шиква деб, хоҳласанг де шикоят.
Мен вужудимдан безор, айтайн ё айтмайин?

Дилдаги ғам-аламни дилга сўзлай қолайми?
Топмасам бир ғамгусор, айтайн ё айтмайин?

Дил ашаддий душманам. Худди шу дил жабри-ла
Мен мусибатга дучор, айтайн ё айтмайин?

Мен-ку бир девонаман, бу жаҳон ғийбатчидир
Ҷар деворда бор қулоқ, айтайн ё айтмайин?

Ўзича у сўрмаса ҳол-аҳволим, Асад,
Ҷолима мос шеър бирор, айтайн ё айтмайин?

Мудом эшикда ётмоққа мен қодир эмасман,
Ә, лаънат бу ҳаётгаки, тош тақдир эмасман.

Бу доим айланишдан нечун ҳовлиқмасин дил?
Ахир инсон эрурман, коса-соғир эмасман

Нечун, раббий, замона йўқотмоқчи вужудим?
Жаҳон лавҳида мен янглиш ҳарфга доир эмасман.

Оёқ қўймоқ кўзимга нега сен ор билдинг?
Ою кундан мен асло каму косир эмасман.

Улай десам оёғинг, қилурсан қаршилиқ сен.
Наҳотки рутбада мен само-ла бир эмасман?

Ҳавас йўқ сенда зарча, менинг қадрим нечун паст?
Ахир ёқут, зумуррад каби нодир эмасман.

Маошхўрсан, э Голиб, дуо қил подишоҳни.
Замон ўтди дейишга: «Мен тамагир эмасман».

Ул парини зикр этиб, сўнг ўзин қилгай баён,
Бўлди ахир у рақиб, доим эрди роздон.

Бунча май ичгай нега ўзгаларнинг олдида,
Иўқмиди — оҳ! — бошқа пайт қилса ўзин имтиҳон.

Мен ўзимни баланддан бир тамошо қилардим,
Бўлмади лекин насиб аршдан пастроқ макон.

Қанча хўрлик бўлса ҳам кулги бирлан енгамиз:
Ошна чиқди анчайин у эшикда посбон.

Олмасанг ҳам бўларди остона тошини:
Иўқ бўларди ишқалиб¹ пешанамга у ҳар он.

Бўлмасин ғийбатчи деб ёру дўстдан нолисам —
Душманамни ўзимга қилиб олдим ҳамзабон.

Қай ҳисобда бемисол, қай ҳунарда яккамиз?
Бизга, Голиб, бесабаб бўлди душман осмон.

¹ И ш қ а л и б — яъни ишқаланиб.

Зоҳид, ҳадеб мақтаганинг ўша жаннат, боғи ризвон —
Биз беҳудлар кулбасида бойлам гулки сўлғин, хазон.

У мужгонлар азобини сенга қандоқ қилай баён,
Юрагим қон, қатралари нақ қирмизи шода маржон.

Замон агар имкон берса, кўрсатардим хўб томошо,
Дилимда бир оташ ёнар, кўрсанг қилур лолу ҳайрон.

Жамолинг жилваси кўзгу уйида товланур андоқ —
Ки шудринг ичра кун ўйнар жимир-жимир қилиб ҳар он.

Не-не орзу қурбон бўлиб, пинҳон ётар сукунатда,
Ғарибларнинг гўридаги ўчиқ шамдай мен безабон.

Лекин ҳануз дил уйида ёр жамолин учқуни бор,
Маъюс кўнглим, мунглуғ кўнглим гўё Юсуф ётмиш зиндон.

Бир оёғи гўрда Ғолиб, дилни бир ўй банд айлаган,
Ўлим — тарқоқ хаёлларга нуқта қўйса недур гумон.

Э ситамгар, бўлмагансан ҳеч кишига меҳрибон
Қилмаган зулминини менга бошқага қилдинг чунон.

Тенглашолмасдан ҳануз дилбар жамолига қуёш
Отди осмонга қазо илги ани бермай омон.

Қадру қиймат ҳиммату ғайрат била ўлчангуси,
Кўз ёши гавҳар бўлолмай қолди бир томчисимон.

Дилбаримнинг қоматини кўрмасимдан илгари,
Дилда йўқ эрди қийматга ишончим ҳеч қачон.

Ранжишин кўргач рақибдан ёрнинг хурсанд эдим,
Ишқ дарсин яхши билмас содда эрканман ҳамон.

Бас, гуноҳ дарёсида ҳатто этак нам бўлмади,
Қирдиму сув оз экан, дарё қуриб қолди шу он.

Эй, Асад, сув босмаган эрди юрак ўтхонасин,
Чиқмаган эрди жигар ишдан юриб турганди қон.

Нега жоним аяй мен ул паридан,
Менга имон азиз эрмасми дерман.

Уқин пайкони жонимдан лазиздур,
Юракдан чиқди, аммо сақлади тан.

Чидам даркор, дўқу даъвога Голиб,
Эса жонинг ширин, иш мушкул эркан.

На мен ёқимли оҳанг, на сози хуш навомен,
Мағлубият дугорин торидаги садомен.

Оворасен сочингга оро бериш-ла доим,
Юз минг хаёл бошимда, ўйлашга мубталомен.

Тоқатда лоф уришлик, алдаш ўзи ўзини,
Ҳаддан ошса-да чунон дардинг, дедим давомен.

Бўлсам қани, ситамгар нозин умидин этмай,
Ул ноз лаззатига бир лаҳза ошномен.

Қалбимдаги бор қоним мужгонин этди гулгун,
Қолса бирорта томчи мен унга норизомен.

Эвоҳ, жонга офат минг ғамзаю ишва сенда,
Сенинг макру зулмингга, юз воҳким, адомен.

Ҳолимни сўрган эрсанг, ёрим, нима бўлибдур,
Сен бир ғарибнавозу, мен бир ғариб гадомен.

Эвоҳки, бу Асаднинг умри тамом бўлибди,
Боғлаб ҳаётга ишқин дер эрди чин фидомен.

Ажаб тақдир экан, мен ўз-ўзимга рашк этиб чандон,
Юзига бир қарай дейман, қаролмайман, нетай бу он.

Муҳаббат бодаси шундай ҳароратлики тафгидан
Эриб кетмоқда дилнинг шишаси, маҳв бўлмоғи осон.

У ёр ағёрнинг густоҳлигин қандай қилиб тийсин,
Тийишдан тортинар, ё манъ этишга топмас ул имкон.

Бу севги шундайин тентак экан, оҳ тортавер, дейди:
Юракнинг ҳоли шундоқки, дам урмоқ унчамас осон.

Сенинг базмингни кўздан асрасин, гар инграшим етса,
Ушал базмингни айлар куй-қўшиқлар авжидан шодон.

Тағофилдан унга мақсад яширмоқ севги сиррини,
Бироқ беҳудлигим таъсиридан қолмас бу сир пинҳон.

Бўлиб ошиқ у маҳваш, қайтанга кўркам чирой очмиш,
Гўзал тортар, ажаб, ҳар қанча ранги ўчса, ул жонон.

Дилимда ишқ ўтининг яллиғи шундоқ баланддирки,
Қочар мендан тутундек ўз кўланкам ҳам бўлиб сўзон.

Ахир, мендек олов-оташнинг олдида қаю бир дил —
Чидаш бергай, Асад, бўлғайму ўт-ла ўйнамоқ, эй жон.

Ул ситамгар жабру зулми мўъжиза, оромижон,
Энди этмас, зулм этишда енгилибди осмон.

Қонга ташна бўлса бўлсин нозанин киприклари,
Қон томар киприкларимга ҳам керак бирмунча қон.

Биргадурмиз эл билан, бизни тирик деса бўлур,
Сен эсанг мангу ҳаёт деб ўғридек юрдинг ниҳон¹.

Нозу ғамзанг бир балоки, жумла оламга етар,
Шу бало қўйнидаман, рашк офати ундан ёмон.

Э худо, асраб мени, ундан узоқлаштира ҳеч,
Бир мен эрмас зулм ўқига, бошқа ҳам бўлмиш нишон.

Мендин олмиш ўрнак ул тутқун қуш аҳволин кўринг,
Хору хас тўплаб қафасда айламоқчи ошён.

Мен ажаб бахти қаро қучдим аёғидан бориб,
Бир гадо деб жим турар эрди мени дарвозабон.

Шавқу завқимга ғазалнинг эски чордевори тор,
Менга кенг майдон керак дил розин этмоққэ баён.

1. Хизр ҳақида.

Барча давлатни Ҳусайнхонга яратмиш ҳақ, валё,
Элга ҳам бермиш бир оз, кўз тегмасин унга дебон.

Эй худо, бу қайси бир олижаноб исми, тишим,
Шодланиб ўпди тилимдан номини айтган замон.

Кел, бузайлик, ҳарна тартибки яратмиш осмон,
Биз қазони даф этайлик жомни айлаб равон.

Кўз ила дилдан тамошони қилиб ҳайрону лол,
Жон билан тандан муросани этайлик безиён.

Ланг очиб эшикни, сўнгра ўлтирайлик гўшада,
Кўча-кўйдан қайтарайлик келса дуч гар посбон.

Қўрқмагаймиз қанчаки миршаб сиёсат қилмасин,
Рад этармиз гар юборса бизга подшо армуғон.

Очмагаймиз лабни ҳатто бизга Мусо қотса сўз,
Қайтарурмиз бўлса Иброҳим Халил ҳам меҳмон.

Йўлдан ўтгувчи кишиларга сочармиз гул-гулоб,
Ўртада майни қўйиб, суҳбат қуармиз шодмон.

Анжумандан биз қувиб соқий билан созандани,
Тўхтатармиз йўл аро гар учраса ҳар карвон.

Гоҳи сўз бобида биз афсунгару нозик адо,
Бўса қўмсаб оғзимизда айланур гоҳи забон.

Бир-бировга ёндошурмиз биз сира тортинмайин,
Шўхлик-ла ром этармиз кўкда юлдузни шу он.

Тонг юрак тўлқинларимиздан нафас олмай қолур,
Куннинг иссиқлик балосин даф этурмиз бегумон.

Ҳаммани тун хавфи бирлан чалғитармиз бирма-бир,
Ярти йўлдан қайтарурмиз пода ўтса ё чўпон.

Кимки гул узмоқни қасд айлаб бу гулшанга кирар,
Битта гулсиз қуп-қуруқ қўл қайтарурмиз беомон.

Ундагаймиз тинчгина биз тонготарнинг қушларин
Шохларин тарк этсину ўз инида тутсин макон.

Мен киму сен ким, ишонмас васлингга Голиб сира,
Кел, бузайлик, ҳарна тартибки, яратмиш осмон!

Тоқатим тоқ бўлди ишқингда аё оромижон,
Меҳрибон бўл, йўқса, бўлғумдир ўзимга меҳрибон.

Қуйса хору хас агар оташда, оташ бўлғуси,
Ула-ўла охири топдим завқида жон.

Маҳв бўлдим мен тағофилдан, кутарман илтифот,
Кўзга гар жо айласам уйқуга бўлғумдир макон.

Сув бўлиб ботдим ўзим лойимга, аҳдим бор учун,
Ўйлама, кўйингдан ўзга ерга бўлмасман равон.

У ҳумо¹ парвозининг овозаси бўлсин баланд,
Мен бўлай у қуш йўлида бир шикаста устухон.

Ҳусн ҳавасни ёқтирар, аммо вафони камситар,
Меҳр қўйма, йўқса, бўлғумдир ўзимга бадгумон.

Баски, истармен ҳамиша энг нафис-нозик хаёл,
Гар азият шул эса, роҳатга мен бўлғум энён.

¹ Ҳумо — афсонавий бахт қуши.

Ўусни бир-ла маст эрур раънб.
Қайси бир маст боғлагай қабоб?

Суханварлар мантиғи ажаб!
Нолани ҳам дейдилар расо.

Дониш аҳли нақадар ожиз!
Боғлар оёқ заҳмига хино.

Бунда ғоят кам экан озор,
Боғлаб умид, қилди дил хато.

Содда айёр нозанин, Ғолиб,
Биз-ла бошлар у аҳди вафо!

Сен менга қилдинг вафо, дерлар ағёрлар жафо,
Бу расм бор эскидан: дейдилар ҳақни ҳато.

Хаста ҳолим айтгали мен борай даргоҳига,
Тингланурми арзи ҳол, нени дерларкиин раво?

Қўй буларни. Англамас. Эскидан қолган булар,
Бода бирлан наъмани дейдилар андуҳрабо.

Хасталар оёғига раҳм қилдинг, аҳли ишқ —
Дейдилар: кўчангдаги ҳар тикан меҳригё.

Бор юракда зўр олов, шу сабабдан дил жўшар,
Ут-олов матлуб эрур, гар талаб этсак ҳаво.

Танти ёр шўхликлари охири бўлсин бахайр,
Халқ унинг ҳар сўзига ёқа ушлаб дер: «Худо!»

Энди Ваҳшат, Шифта¹лар марсияхонлик қилиб,
Ҳойнаҳой дерлар: «Улиб кетди Голиб бенаво».

¹ Голибга замондош шоирлар.

Тулпарингни мен дедим сабо,
Аслида бу ташбеҳим хато.

Нола-оҳда кўрди ким асар?
Оҳ, ҳамиша бўлди норасо.

Тенг қилолмас умрга яшин.
У оёққа боғлаган хино.

Ғам-аламнинг йитмоғи маҳол,
Ёш тўкиш бефойда, мутлақо.

Бу жаҳонда хаста дил топмади дардга даво,
Бир умр ахтарди у, маънисиз чиқди «вафо».

Таскин излаш дардидан ўлмоқ афзал билди дил,
Бунга ҳам ёр бевафо бўлмади асло ризо.

Бода-ю май фикрига бўлди-ку маскан кўнгил,
Гарчи зоҳид айтади: «Ҳар гапингда йўқ «худо».

Ваъда қилмоқ сенга ор. Майли, қилма — яхшироқ:
Бўлмагайман миннатинг дардига мен мубтало.

Лаб қимирлаш зарбидан Голибинг бўлди тамом,
Лиқ этиб қолган экан, топмади дамдан шифо.

Айтасан: «Кўнглингни бермам, гар топилса йўл аро».
Борми кўнгилки, йўқолгай? Топдим, айни муддао.

Бу кўнгил ишқ кўйида топди ҳаётнинг лаззатин,
Дардига топди даво ҳам топди дарди бедаво.

Душманамга дўст эрур дил. Унга ҳеч йўқ эътибор.
Бўлди оҳим беасар ва нола бўлди норасо.

Содда, лекин айёрдир, беҳуш, аммо ҳушёрдир,
Ҳусн аҳлидир тағофил бобида кўп беҳаё.

Қайта келди навбаҳору гул очилди ҳар томон,
Лахта қон эрди юрак, топдим охир боғ аро,

Ҳоли не кечди кўнгилнинг — беҳабардирман, бироқ —
Неча марта сен томондан чиқди «Топдим!» деб садо.

Панд-насиҳат бирла носих сепди туз дил заҳмига.
Сўрса эрди кимса ундан, дермиди: «Топдим сафо».

**Бесабабмасдир, агар нозанин кеч қолибдир,
У ошиққан келгани, бордир аммо жиловгир.**

**Сендан асло йўқ гинам, мени барбод этди деб,
Шу экан пешанамда. Яхшидир балки тақдир.**

**Сен унутдинг гар мени, кел, эсингга солай мен:
Сен қилган ов ичида бор эди битта наҳчир.**

**Бандаликда бўлмади ёр зулфи бегона,
Битта озори ортиқ: сал оғир бўлди занжир.**

**Бир яшин чақнаб, шу он бўлди ғойиб. Не фойда?
Бир оғиз сўз айтмади, тил-қулоқдир мунтазир.**

**Мен уни Юсуф дедим, олмади у кўнглига.
Ранжиса ҳақли эди бергали менга таъзир.**

**Ҳеч айб йўқ тешада, Фарҳод эрмас гуноҳкор:
Биз каби девона бир ошиқ эрди ул асир.**

**Тушмасинми ўрнига, кўриб кўнгил рақибни!
Нола қилдим мен ахир, этсайди зора таъсир.**

**Турдимиз кўкрак кериб, келмади у яқинроқ.
Йўқ экан-да шўхнинг бисотида бирор тир.**

Биз фаришта ёзгани бирла ноҳақ тутилдик
Бормиди ийсон бирор қилмиш ўлганда таҳрир?

Битта сенмас реҳтанинг¹ устаси, жони, Голиб.
Илгари ўтган экан бошқа бир шахс номи — Мир.

¹ Урду тилидаги поэзия «реҳта» деб ҳам аталарди.

Қайтадан баҳор келди дилрабо,
Офтобу ой бўлди маҳлиё.

Бир қаранг, мана, э жаҳон аҳли!
Айтади шун кўрмаму зебо.

Ер юзи чунон бўлди сабззор,
Қўм-кўк осмон ҳам қилур ҳаё.

Ерга сизмагач, сабза-гул бориб
Сувнинг бетига бўлди-олди жо.

Сабзаларни-ю, гулни кўргали
Қилди наргис гул кўзини шаҳло.

Бор ҳавода ҳам майнинг таъсири,
Кайф қилур киши, ҳўпласа ҳаво.

**Ситамни ташлаган эрмиш, қачон ташларди ул барно,
Мудом айтур тагин: «Сенга юзим кўрсатмагум ҳатто».**

**Туну кун айланур етти само тинмай қарори йўқ,
Нетиб ташвиш этармиз, оқибат бир иш бўлур пайдо.**

**Муҳаббат деб бўлурму бўлмаса ҳатто ҳавас дилда,
Кўнгилда бўлмагач ҳеч нарса, янглиш бўлмагай асло.**

**Нечун биз йўлга тушдик номабарнинг ортидан шошиб,
Ўзимиз элтамизму номамизни балки, э оллоҳ!**

**Кетиб энди бўлибмиз дилрабо остонасидан биз
Чўкайлик қонлар ичра, майлига ғарқ этса бу дарё.**

**Сўрар пайти келиб қолганда у Голиб ўзи ким деб
Не десам бўлгай айтинг-чи биронтангиз, мени шайдо?!**

Дилни саҳни тор экан деб, шавқ этди шиква пайдо,
Денгизнинг изтироби бир дур ичинда гўё.

Номамга бермагайсан ҳаргиз жавоб, билурман,
Ёзмоқни шавқи найлай, ҳолимга қўймас асло.

Кўклам кузак оёғин рангин хиноти бўлса,
Кулфат экан ҳаётнинг маъноси бемуаммо.

Ҳиржон кунда қийнаб эттирма сайри гулшан,
Еқмайди менга гуллар боғда кулишса бежо.

Маҳрам бўлиш муродим ёр ҳуснига ҳали ҳам.
Бошдан-оёқ вужудим кўздир кўришга ҳатто.

Ноз этмасидан аввал берган эдим кўнгулни,
Йўқ тоқатим, жамолин қилгум қачон тамошо.

Дерсан йиғи кўнгулда тилак билан баробар
Йўқ, йўқ, кўзим муроди бўлмоқ мисоли дарё.

Еримни ёд этарман боқиб Асад самога,
Ғангри мисоли ул ҳам жабр айламоқда танҳо.

Қолгамиш бир парча ҳам бўшлиқ бу кун гулшан аро,
Ҳар қарич ер лолалар қони билан топмиш жило.

Ким чидар ҳушёрликнинг дардига май бўлмаса,
Бўлмасам ожиз қадаҳ тушмас қўлимдан мутлақо.

Боғ аро булбулнинг аҳволин кўриб гуллар кулар,
Ишқ бир девоналикдир, ўзга эрмас можаро.

Менда нотикликка бўлган иштиёқ янги эмас.
Сўз чироғин бурқишига қаршиман ҳар доимо.

Ишқнинг занжирдан юз марталаб топдик нажот,
Яхшилик билмас нетай дил қайта-қайта мубтало.

Қон юракда юрмаса кўз нурини босгай туман,
Бўлмаса май нури гар майхона ҳам топмас зиё.

Яшнаган боғнинг сенинг кўнглимга бахш этди ҳузур,
Қимга ҳам ёққай бунинг олдида кайфу хуш ҳаво.

Қай жароқатни тикишга чора бўлса ё даво,
Сен уни ёз душманим пешонасига, э худо.

Серхино бармоқларин қилсанг тасаввур ёрнинг,
Томчи қон бордек кўрингуси юракда у хияно.

Шарм этардинг, фаҳм этардинг, гар эшитса полани,
Йўқ эшитгувчи, надур ошиқнинг оҳидан ибдо.

Бағрини тиг кесмаса ул ошиқ аҳволига вой,
Минг таассуф бўлмаса бўйнига ханжар ошино.

Голиб, ул ошиқнинг аҳволига минг афсуским,
Топмай ўтса умрида бир ёри хунхор дилрабо.

Кимки май сармасти бўлса ёз анга мадҳу сано
Фитнанинг дафъи учун ёз ҳамда туммору дуо.

Дўстнинг саркотибисан, мунча сусткашлик нечун?
Таърифин ёзгилки, қўли тиг солишга бебаҳо.

Ҳар кеча ғам уйида кечмишларимни бирма-бир
Эрталаб ёр кўйининг деворига ёзгил расо.

Шунчалар бўлса агар гавгою найрангу фириб,
Қайда бўлса ҳар киши ёзгои кофирможаро.

Дўстлик йўлида ҳар хўрликка гар бўлсанг дучор,
Ёз, ҳумо қушнинг қаноти соясин айлаб сиё.

Нома сотсанг бохабар бўл, кўз тегишлик хавфи бор,
Кўзи чиқсин ул ҳасадчининг, дебон битгил дуо.

Гар ўқисанг бир китобда маъшуқа раҳм этганин,
Шу варақ ҳошиясига ёзки: жон бўлсин фидо.

Сен агар ёрим билан сайр айласанг, қўлинг билан —
Ёз, менинг номимни хоки пойи деб шу йўл аро.

Учраса Голиб тахаллус гар ғазал ичра, ўчир,
Ўрнига мағлуб, деб ёзгил азизим, доимо.

**Йиғламасдим умрима, гар қувонса кўзлар,
Жаннат ичра сен каби бўлса битта ҳур агар.**

**Улганимдан сўнг мени кўммагил кўчангга ҳеч,
Мен туфайли топмасин халқ уйингни. Алҳазар!**

**Соқигарлик шаънига доғ тушурдинг бу кеча,
Қанчаки бўлса бода, мен ичардим ҳар сафар.**

**Сенга-ку, э дўст, менинг ҳеч сўзим йўқ айтгулик,
Қуллуқ айт мендан, агар учраса у номабар.**

**Кўрсатардим сенга ҳам қилмишин Мажнуннинг,
Бошқа ғамлардан бўшаб, топсам ўзимдан хабар.**

**Изма-из бормоқ Хизир бирла бизга фарз эмас,
Майли, битта мўйсафид бўлди бизга ҳамсафар.**

**Нозли ёр атрофида тургучи э, халойиқ!
Тегмангиз, гар учраса Голиби ошифтасар.**

Дили нодон, сенга раво надур?
Ахир айт, дардингга даво надур?

Биз-у муштоқ, улар эрур безор,
Э, худойим! Бу можаро надур?

Менда ҳам бор-ку тил-забон охир,
Қани сўрсангки, муддао надур?

Бу паризод, бу нозанинлар ким?
Бу мақомлар, бу ноз-адо надур?

Қадди раъно ва зулфи анбар не?
Қора қош-кўзу сурмо надур?

Гулу сабза ахир келур қайдан?
Еру осмон, булут, ҳаво надур?

Қилай умид вафога мен қандай?
Ўзи билмайди у вафо надур?

«Яхшилик қил, бўлур сенга яхши»
Яна дарвеш учун садо надур?

**Жону таяни фидо қилай сента,
Вассалом. Мен билмам, дуо надур?**

**Арзимас Голибинг, бу гап тўғри,
Лекин олсанг текин, бало надур?**

Мендаги дарду алам кўп қилибди беқарор,
Бормиди, золим, бирор сен каби гафлатшуор!

Йўқ экан сабру қарор, ғамга тобинг йўқ экан,
Не учун бўлдинг ахир менга, эвоҳ ғамгусор?

Сенга ғам ўртоқлашув фикри келди не учун?
Қасд қилибсан ўзингга, менга, нодон, бўлиб ёр.

Ваъда қилдинг бир умр сен вафодор бўлгали,
Бўлса кошки кимсада бу умрга эътибор!

Бир заҳардир мен учун бу ҳаёт об-ҳавоси,
Чунки шу об-ҳаводан етди сенга кўп озор.

Бўлмайин деб шармисор, сен бекининг ер аро,
Сир тутишда севгини йўқ экан сендек айёр.

Ишқ-муҳаббат ўлди, бас. Унда обрў қолмади.
Қолмади дунёда ҳеч кимса аҳдга вафодор.

Тиғ қадовчи қўллари, афсус, ишдан чиқибди.
Ташна дилга етмади яхшироқ зарба бирор.

Ҳажрида қандай ўтар бу қаро, селли кеча?
Кўзларимга тун бўйи кўкда юлдузлар даркор.

**Зор қулоқ овозига, кўз жамолин соғинур,
Битта ёлғиз дилга, бир неча хил ташвиш бор.**

**Ишқ ҳали, Голиб, йироқ эрди девоналикдан,
Қолди армон қанчалар: бўлмадим мен хору зор!**

Қани энди пешонамда меннинг бўлса васли ёр!
Тирик юрсам, ажабмасди, яна бўлсам интизор.

Менинг ваъдам таянч бўлди, десанг, сен янглишибсан,
Юрак қандай ёрилмасди, агар бўлса эътибор?

Сеннинг нозиклигингдан билдим, аҳдинг нобоп экан:
Бузолмасдинг уни асло, агар бўлса устивор.

Бўшанг тиригини маъносини биров биздан сўрасин!
Қаёқдайди ёқимли дард! Чиқиб кетса тир, бекор.

Шу ҳам дўстликмики, носих келиб бўлди менга дўст.
Қани бир чорасоз бўлса! Қани бўлса гамгусор!

Оқарди тўхтамасдан қон тошлар томиридан,
Уша сен «гам» деган нарса, агар бўлса ўт бирор.

Гам-андуҳга ҳалокат ёр, бироқ дардсиз юрак йўқ:
Бирида бор гами даврон, бирида гар дарди ёр.

Фироқли тун — азоби жон. Уни зинҳор сўзлама.
Улимни яхшироқ дердим, агар бўлса у бир бор.

Бу ўлмоқ қилди шарманда. Чўкиб кетсам, саз эди:
Керак бўлмасди ҳеч тобут ва бўлмасди гўр, мазор.

Тасаввуф йўлларин тавсиф этишда тоқ Голибинг,
Авлиё дердик, шаробдан бўлса гар парҳездор.

Ушбу хислат, шуълалар, балки чақинда йўқ эрур,
Соҳиру айёру шўх фаттон ўзи айтгил надур.

У бирор ножўя иш қилгай дебон қўрқмам сира,
Рашк этурман шунчаки сен бирла агёр сўзлашур.

Жиплашиб қолди танимга қонга ботган кўйлагим,
Қолмади ҳожат яқо йиртиш меним-чун нозарур.

Ўт тушиб ёнғач таним, кўнглим куйиб кул бўлди-ку,
Нега бу кулни титарсан, сенга не даркор ўлур?

Қойил эрмасман томирда юргучи қонга сира,
Кўзларимдан оқмаса чак-чак у қандай қон бўлур.

Айласак жаннатни ҳурмат боиси бор биргина,
У эса гул рангли май ундан бўлак не ҳам бўлур.

Бода уч-тўрт хумда бўлса барчасин ҳам сипқорай,
Шишаю жому қадаҳлар не керак, хумни кетур.

Сўзламоққа йўқ мадорим, бўлса ҳам недур умид,
Энди мен қайси юрак-ла мақсадим айтгим келур.

У ҳаво боғлабди чунким ҳамдам эрмиш шоҳга,
Йўқса Ғолибнинг шаҳарда обрўйи кам эрур.

Гул назокатдан жудо, ажралса гулшандан агар,
Гар яқо бўлмас этакда, бўлмас асло мўътабар.

Оқди қоним ҳаммаси йиғлайвериб, йўқдир мадор,
Этагимда бўлмаса ранги ўчиб кетмиш бадар.

Икки кўзи бирла ёр ҳуснига боқмоқда қуёш,
Ёр уйин тирқишларида заррадан йўқдир асар.

Туйнигидан зарра нур тушса тонг отгандек бўлур,
Чунки ғам зиндони беҳад қоп-қоронғу серхатар.

Хонавайрон этгай ишқ, лекин этар обод ҳам,
Тушса хирмонга чақин, сўнг анжуман шамъи ёнар.

Дилбарим ҳусни баҳор, ноз ила ўлдурди мени
Қабрим устида шунинг-чун бўлди гуллар жилвагар.

Худди ҳар бир қатра қон жисмимда бир янги яра,
Дард учун жисмим ҳам ўч, жон шу билан роҳат топар.

Ул сахий соқий ғурурин этди паст жайҳунлигим,
Кўзада май тўлқини ҳеч қолмади, қилғил назар.

Нотавонлик шунчалар жисминни қуршаб олдики,
Қоматимни ҳам этолмасдан қолибман дардисар.

Юртда қадрим бормиди бўлгай мусофирликда у,
Синмаган гулшанга, Голиб, хору хас мен дарбадар

Базмида мен бўлсаму қайтсам май ичмай менга ор,
Не учун зўрлаб ичирмас соқий, ман-ку тавбадор.

Бошқа эрди бир вақтлар бу юрак бирлан жигар,
Санчилик бир ўққа икки нотавон бўлмиш қатор.

Борида тирноқда куч эрмасди ҳожат чок этиш,
Дилни чок этмоқ заруру энди йўқ унда мадор.

Нотавонман, хаста Голиб келмас илгимдан ҳеч иш,
Ипга тушмасдан тугун, тирноқ эди мардонавор.

Ҳавасли дилда доим иштиёқ бор,
Ўлим борки, киши ҳар ишда тезкор.

Тағофилни юзингга қилма парда,
Ўзингни билмаганга солма, эй ёр!

Қилиб бежо иноят ғайриларга,
Нечун бизга шикоят, нолаю зор?

Менга бир марта чин дилдан қараб қўй,
Синаш сабру қароримни на даркор?

Хасу чуп ёнса бир онда бўлур кул,
Мисоли пуч ҳаваским, ҳамма безор.

Нафас денгизда оний мавж кабидир,
Унутма, соқие, бўлгил мададкор.

Ҳушум йўқ ёр либоси атрига ҳам,
Сабо бечорадек тўйдим кезиб хор.

Денгизсиз беқадр сув зарраси ҳам,
Фақат Ёлғиз яшашдан не умид бор?

Нигоҳинг ханжарин кўксимга санчгил,
Неча қурбон қатори мен фидокор.

Вафо мулкига ўт қўйгувчи, тингла —
Кунгил синганда чиққан сасни якбор.

Чидамни борми даъво қилгучи мард?
Бу пора-пора дил вайрону абгор.

Сенинг ваъданг омонсиз, қотилона,
Сенинг ишванг кўнгилни қилди тор-мор.

Сўзи, рафтори, Голиб, жонга офат,
Имоси, нози кулфатга сабабкор.

Бу юракнинг сир тўла оҳангидан эл беҳабар,
Ушбу сознинг пардасини — бу ниқобдир дейдилар.

Менга санчилмай нега бегоналарга санчилур,
Ендирур дилни бу ғам: ғайрға ташларсан назар.

Ноладан сақлаб ўзимни мен тирикдурман ҳамон,
Йўқса ўтлик битта оҳ жонимни тандан йўқ қилар.

Шисалар май кайфиданми шунчалик ўйнадики,
Худди ҳар бурчакда зангбо зўр тамошо кўрсатар.

Қон эди қалбим чунон қиймат баҳо дурга Асад,
Ҳа қилай, ҳижрон ғамида қолмади ундан асар.

Илтижо қилмоққа нолам яхши бир услуб эрур,
Эй снтамгар, жабр қил, жабринг менга матлуб эрур.

Ишқ даъвоси қизиқ! Хисравга хизмат айласа,
Яхши ном Фарҳод учун фикрим номансуб эрур.

Чўлда яйрайман, уйим ҳам бир биёбондир, фақат —
Чўл уйимдан кенг-у, дилкашлик билан марғуб эрур.

Воқеа тўфони зўр мактабдир оқиллар учун,
Балки ҳодис мушти устод калтагидан хўб эрур.

Ер жабридан вафо аҳлин нечукдир ҳоли воҳ?!
Менга боқмас, у билур жисмим мисоли чўб эрур.

Гар шамол йўлида лола бўлмаса ёнган чироқ,
Нега ҳуснин шуъласи тездан ўчиб мағлуб эрур.

Бўлса сайёд гулдан ажратгай эди ушлаб сени,
Булбуло! У боғда йўқ, сенга қувонмоқ хўб эрур.

Балки жаннат ҳам қолишмасди кўчангдан дилбарим,
Лекин ундан ҳам кўйингда мубталолар кўп эрур.

Қолмади шафқат ватандошлар, унутдингму, нечук
Нолидинг Голиб, мусофирлик сенга маҳлуб эрур.

На дермиз ул ҳам одам-ку, унга дил берса бергондир,
Рақиб бўлса бўлиб қолмиш, у бир қосид, на нуқсондир.

Бугунча келмасин лекин у келмай қолмасин дермиз,
Ажалдан бу талабни айламак бизга на имкондир.

Десам бу кўча ағёр кўчаси мумкин эрур, чунки,
Қачон боқсам рақиб ёр кўчасида сайри-сайрондир.

Унга маълум экан ҳолим деб ўйлаб арз этолмайман,
Имою рамзи дер бизни булар хўб содда нолондир.

Атайлаб ҳолу аҳволим сўрайди ёр бозорда,
На дерман кўпчилик олдида, сўзлаш дема осондир.

Учи қайда вафонинг риштасин деб ўйламайсан ҳеч,
Қўлимга боқ на бордир, демагилким сўзи ёлгондир.

Эшитмас у сўзимни мен жавоб олмак умид этмам,
Демак шундай экан дил унга сўз айтмоққа ҳайрондир

Етук санъат-ла моҳирлик мукофоти ҳасад бўлмиш,
Ҳунарнинг музди найлай жабру зулму пасту арзондир.

Ёмон эрмас деёлгай ким ғариб ошифта Голибни,
Ҳақиқатда ёмон, аммо на бўлса ошиқ инсондир.

**Жимиб қонга беланган орзулар борки пинҳондир,
Ғариблар қабрида сўнган чароғман, умр сўнгондир.**

**Ҳамоно дилда дилбарнинг жамоли партавидан бор,
Дилим Юсуф қамалган ҳужрадандур, яъни зиндондир.**

**Бу кун бегоналарнинг бағрида ёганга ўхшарсан,
Тушимда, йўқса нега жилмаюрсан гар бу ёлғондир.**

**Худо билғайки, билмам, қанчаларнинг қонларин тўқдинг,
Бу қандай зўр қиёматким, бутун кирпичларинг қондир.**

**Фано йўлида мен Голиб ўлимга мунтазир ҳар дам,
Улим—дунё чигал корини ҳал айлашга имкондир.**

Қилур кимнинг таажжуб, сўзу шеърдан шикоятлар,
Кийиб қоғоз бу хушқомат, қадим афсонага ўхшар¹.

Кун ўтар мисоли сут оқизмоқ катта дарёдан
Шу хил мушкилки ёлғизлик азобин сўрма, эй дилбар.

Кўринг, қандай қилур тезлик бўйинга тушгали шамшир
Чиқиб қиндан нафас янглиғ дами ўткирланиб ўйнар.

Илинмас асти донолар қулоғининг тузоғига,
Сўзимнинг маъниси, яъни муродимга тушунмаслар.

Асир Голиб оёғим чўғда бетоқат бўлиб жизғин,
Кишан ҳар ҳалқаси ўт устида соч торига ўхшар.

¹ Ривоятларга қараганда қадимги Эрон шоҳларидан биринчи ҳузурига қоғоз қалпоқ кийиб кириш расм бўлган экан.

Умид шакли ҳеч дуняга келмас,
Бирорта чора мийяга келмас.

Улим-ку бир кун келгай албатта,
Бутун тун уйқу бу нега келмас?

Келарди аввал ҳолима кулги,
Бироқ энди ҳеч нарсага келмас.

Ибодатда йўқ ҳеч савоб. Маълум.
Тилим лол, асло калмага келмас.

Сукут этдим мен, демак бир гап бор.
Деманг сиз: тили «йўқ», «ҳа»га келмас.

Вужудим шундай ердаки, ундан —
Хабар ўзимдек зотга ҳам келмас.

Нега қичқирмай? Агар овозим —
Келмаса, дейди: «Бу нега келмас».

Кўринмас дилнинг яроси, лекин —
Наҳотки ҳид ҳам сенга келмас?

Борурсан қайси юз-ла Каъбага?
Номус-ор, Ғолиб, Ёдинга келмас!

Бўлур таъсир, муҳаббат бекор эмас.
Уни бекор деғанлар бедор эмас.

Шаробли жом — кўчиб юрган салтанат,
Унда Жамшид муҳри, исми бор эмас.

Сенинг жилванг билан обод бу олам,
Қуёшсиз зарра ҳам жилвакор эмас.

Бўлур дунёга достон маъшуқ сири,
Улиш бизга, бўлмаса, душвор эмас.

Мен ўткинчи қувончлардан қўрқаман,
Тугалмас ғам-алам унча кор эмас.

Умид, Голиб, яшашга бир таянчмиш,
Яшашдан ҳам кўнгил умидвор эмас.

Ёр жафоси вафони тарк этишдан нишонмас,
Бир ҳазил бу, муроди қийнашу имтиҳонмас.

Қайси тил-ла ташаккур билдирай илтифотга?
У сўрайди ҳол-аҳвол, тил бироқ таржимонмас.

Бизга золим керакдир, золима биз керакмиз,
Бемурувват эмасдир, гарчи у меҳрибонмас.

Нега, нодон, сўрайсан ёзмишин пешанамга?
Бутга сажда қилурман. Шу наҳотки аёнмас?

Бўлди манзур шеърим; анча таҳсин эшитдим,
Менга пешво Жабраил гарчи ҳеч ҳамзабонмас.

Қўкрагингни тил, юрак пора-пора бўлмаса!
Тигни санчгил юракка, киприк агарда қонмас!

Сийнага иснод эрур, бўлмаса дил ўтхона,
Дилга исноддир нафас, гар оловга у конмас.

Хайрият, ором учун қаҳр-итоби муяссар.
Афсус, ором олгали яроқли жисму жонмас.

Қуйлағай жоним озор гаштини сурмоқ қуйин,
Лабларимнинг сози ҳам маъюсу нолонмас.

Майли, бўса бермагин. Лоақал дашном бер.
Бор-ку оғзингда тилинг, лаб агар битконмас.

Бўса нархи — битта жон. Лекин у айтмас ҳали;
Яхши маълум-ку унга: Голиби нимжонмас.

Мени ҳатто ёмонлаш дилбарга манзур эмас,
Рақибнинг ҳам эртаси умидга маъмур эмас.

Чаманзор сайрига ёр қилур ваъда. Дил, қувон!
Қатлдан бунда мужда, агарчи мазкур эмас.

Аслида биз қатра ҳам эруرمىз денгиз, бироқ —
Бу даъво ёт: зероки биз беор Мансур эмас.

Азобкаш дил! Минг афсус, кучу қувват қолмади,
Муҳаббат жангларига тан энди мақдур эмас.

«Эришгайман висолга қиёматда», — десам мен,
Жуда кибру ҳаво-ла деди у: «Биз ҳур эмас».

Қарам қилмоққа тобинг йўқ эрса, зулм қил! Зулм!
Ситамгарлик қилишга сен асло маъзур эмас.

Ҳазил билма, биз асли шаробхўр Жамшид сифат.
Майни ҳоли хароб гар, шарбати ангур эмас.

Зухурийга! қарши мен Хафойман², Голибо,
Бу даъвомга дейдилар: «Ахир у машхур эмас».

² Ғолибнинг замондошлари.

Лаби лочин, унга ҳеч бир арзи ҳол қилиб бўлмас.
Битурми иш? Оғиз очиб ё яқин келиб бўлмас.

Муҳаббатни ўйин билмиш, кетмасайди у ташлаб.
Илоҳим, кўнгли айтсин-да: «Қийнамай туриб бўлмас».

Юрибдир ғайри мактубингни кўз-кўз қилиб шундай,
Сўраб қолса биров «на?» деб, ҳеч қаён уриб бўлмас.

Э, куйдирди бу нозиклик! Яхшидир, бироқ афсус,
Тушиб қолса агар қўлга, унга қўл уриб бўлмас.

Нега кутмай ўлимни мен? У ахир келур бир кун.
Сени кутмоққа йўқ умид, сени ҳеч келтириб бўлмас.

Елкама тушди шундай юк, кўтармоқ эрур мушкул.
Бошимма тушди шундай иш, удаллаб-қилиб бўлмас.

Қўтармас севги зўрликни. Шундай ўтки бу, Ғолиб —
Зўрлаб ёндириб бўлмас, зўрлаб ўчириб бўлмас.

Бул шевада дилбарлик ҳам аён, ҳам аёнмас,
Мендан сенга бу балки ҳам гумон, ҳам гумонмас.

Андишадан ҳайкалдек арз этгали мен лолман,
Бошдан-оёқ турмушим ҳам баён, ҳам баёнмас.

Алдайди назар аҳлини ул бўса паёми,
Бу шунчалик андози даҳон, ҳам даҳонмас.

Кўклам вафосизлиги гулшанни қилур доғ,
Гулхан ила шодманки, ҳам хазон, ҳам хазонмас.

Ҳар қатраки дарёга тушиб бўлғуси пинҳон,
У фойда гўёки ҳам зиён, ҳам зиёнмас.

Гул шохида тўлқин — бу баҳор жўшишидандир,
Ё шиша узра майки, ҳам ниҳон, ҳам ниҳонмас.

Нокас семириш бирла бўлолмас сира ҳам кас,
Ер устида тош гарчи ҳам гарон, ҳам гаронмас!

Г а р о н — юк, оғирлик маъносида.

Сийнамни ёриб хаста дилим ҳолини кўргил,
Токайгача айтайки ҳам чунон, ҳам чуяонмас.

Голиб, қўя қол, балки боқиб кўрма ўзингни,
Оч пардани, кўргилки ҳам ҳамон, ҳам ҳамонмас.

Демайман ҳеч қачон мен: «Менга бўлсин мурувват»,
Ахир бир нарса бўлсин. Майли бўлсин адоват.

Заифликдан кўнгилда қолмади ҳеч бир истак;
Кўнгилга юк ҳар нарса, юкдир ҳаттоки улфат.

Менинг сендан гинам шу: тилга олдинг ғайрини,
Нега ундан гап очдинг, гарчи бўлсин шикоят?

Одамлар дейди ҳамма дардга топилган даво,
Шу дардларнинг ичида йўқми дарди муҳаббат.

Ғариб-бекас эрурман, йўқ биров-ла алоқам,
Тортаман ўз-ўзимдан бўлса ҳатто хижолат.

Хаёл бирла ҳар инсон кўнгли гавжум ва обод,
Билурман анжуман мен, бўлса ҳаттоки хилват.

Хижолат, шармисорлик — беҳаёлик далили,
Бировдан ҳеч на олма. Олма ҳаттоки ибрат.

«Умр ўтти» деган ғам ҳар одамни эзаркан,
Умр бўйи қилгани гарчи бўлсин ибодат.

Асад, турмайман энди фитнагар эшигидан,
Бошимда шу туфайли, майли, бўлсин қиёмат.

Келинг, бу мендаги ишқ ишқ эмас, бўлсин жунун—ваҳшат
Ана шул ваҳшатим бўлсин сенинг-чун шон ила шуҳрат.

Аё эй, ёри жоним, узмагил мендан алоқангни-
Ки жилла қурмаса, бўлсин адоват ёки бир ғурбат.

Ўзингни тортмагил, бўлсам бўлибман, ҳечқиси йўқдир,
Буюр ташриф, мажлис бўлмаса, бордир бирор хилват.

Эмасман сенга душман, майли, ағёр кўнглича бўлсин,
Муҳаббат унга-ю менга насиба — ташвишу фурқат.

Ўзинг-ла бирга бўлсин ҳарнаки бўлса бисотингда,
Хабардорлик агарда бўлмаса, балки бўлар ғафлат.

Яшиндек умр ҳар қанча агарчи тез ўтар, аммо
Юракни қон қилишга лоақал топмоқ керак фурсат.

Вафони тарк этиш йўқдир сира фикру хаёлимда,
Қўйинг, ишқ бўлмасин, майли, мусибатга кўнар тоқат.

Фалак йўқ, инсофинг, менга ахир, бергил бирор нарса,
Ақалли, яхшидир берсанг менга дод этгали рухсат.

Асад, ёрдан умид узма, унинг ёди билан бўлгил,
Висоли бўлмаса, шояд муяссар бўлгуси ҳасрат.

Дўзах ўтида қайдан бор бунчалик ҳарорат,
Пинҳоний ғам-аламнинг тафти бўлакча ғоят.

Ёрнинг аразлашини кўп кўрган эрдик, аммо
Ҳозирда бош эгиши бир бошқача аломат.

Топширди хатни хаткаш, қарар тагин бетимга,
Ёки яна бормикин оғзаки бир башорат?

Сайёралар кўпинча одамга ёғдирар зулм,
Сайёра зулми ҳолва, ёр зулми кўп қиёмат.

Ғолиб, келиб бўлишди ҳамма бало-баттарлар,
Навбатда қолди энди ўлим деган бир офат.

Кел эй дилбарки, дилда қолмади ҳеч сабр ила тоқат,
Нечук энди қилурман интизорлик дардига тоқат.

Бу дунё лаззати ўрнига жаннат ваъда қилмишлар,
Бироқ жаннатдаги май менга бермайди сира лаззат.

Бу кўз ёши мени судраб чиқартирди-ку базмингдан,
Нетай, менда йиғини тўхтатишга бўлмаса қудрат.

Дили ранжийди деб ҳаргиз гумон этма сен эй, дилдор,
Нечунки ер тагида ишқ эли кўнглида йўқ зулмат.

Баҳор ҳуснини гул кўзгусида кўргил, тамиз айла,
Маоний жилвасини дилдан ахтармоққа қил одат.

Мени қатл айламоққа ёр аҳд этган, билурман-ку,
Яна таъкидлаб айтинг, аҳди бўлсин қатъийроқ албат.

Шаробни тарк этишга сен қасам ичган эдинг, Голиб,
Қийин лекин ишонмоқ бу қасамга, эй, қадим улфат!

Тегишсам-у ғинг демаса у наҳот?
Ичган бўлса ўшқирарди шу заҳот.

Хоҳ қаҳр бўл, хоҳ бало бўл, майлига,
Ўзни менга этсанг эди мукофот.

Пешонамда бир талай ғам, эй, худо,
Кўпроқ юрак бермадинг-да, сен, ҳайҳот!

Эпақайга келиб ҳоларди Ғолиб,
Бир неча кун кечирсайди у ҳаёт.

Менга васлин тунда бўлди ҳамдам меҳрибон парқу,
Ҳаловатбахш-роҳатбахш ҳам оромижон парқу.

Хирож олмоққа ҳожат қолмади Чин шоҳидан бул кун
Сочин ҳар ҳалқаси чуи давлатим бўлди ҳар он парқу.

Бинафша, ёсуман япроқлари менга тўшак бўлмиш.
Қўйибдур бошима гулдасталардан бўстон парқу.

Мунаввар қилди дилдорим жамоли хобгоҳимни,
Эрур Ҳулқар тўшак, Миррих бошимга қадрдон парқу.

Олиб қўймоқчи бўлди ўртаминзга нозанин юз шукр,
Қўтармакка мажолсиз эрди, қолди бир томон парқу.

Дегил ёринг билан ухлашни қандай лаззати бўлғай,
Арога қўйса ул нуқра баданли ёри жон парқу.

Фақат тонг отгунча шуъла берур эй анжуман аҳли,
Суянманг шамъ нурига, бўлломас ҳеч қачон парқу.

Ишонди тешага Фарҳод, уни теша ҳалок этди,
Суянсанг кимга у душман бўлур, бўлмас ёмон парқу.

Фироқин кечасида шунчалар қаттиқ азоб чекдим,
Етар жоним илон устида-ю боши симон парқу.

Кетиб ҳушдин йиқилганда, мени дилдор ўлдиргач,
Унга энди кафансиз мурда жисмим жонажон парқу.

Мудом золим фалак бу деб биз айтган нарса, эй Голиб,
Қадимдан эрди ғамхўр, меҳрибон, оромижон парқу.

Бизнинг зулматхонада ғам туни кўрмоқда туш,
Шам берарди саҳардан дарак у ҳам жим, беҳуш.

На висолдан бир хабар, на жамолдан жилва бор,
Анча кунлардан бери кўз, қулоқ билмас уруш.

Бода пардозкор ҳусн пардасин очди, ана.
Тегди рухсат, э кўнгил! Топшир энди ақлу ҳуш.

Нозанинлар бўйнига бўлди маржон гавҳаринг,
Хўп баланд келди сенинг омадинг, гавҳарфуруш!

Завқ — соқий, чеҳра — май ҳам нигоҳлар бўлди маст.
Фикр уйи майхонадир, бироқ жимжит, беҳуруш.

Бу фикрлар ҳаммаси келди, Ғолиб, ғайбдан,
Бу қаламнинг сўзлари — осмон аҳлидан улуш.

Яхшидур на кофиру на соҳиби имон яшаш,
Хайф эрур кофир ўлишлик ёки мусулмон яшаш.

Риндлар аҳволини эй ёр, мендан сўрмагил,
Шунча билгумдирки, мушкилроқ эрур бу он яшаш.

Парда ичра қанча сирлар яшириндир банд-банд,
Гар ўлим мактуб бўлса унгадир унвон яшаш.

Жонни топшир ёр васли пайтида, йўқ эрса сен
Биз каби бўлгунг пушаймонки, эмас имкон яшаш.

Кўринур гоҳ кўзга зулмат, гоҳи нур, билмам нечун?
Хуш бўлур бе аҳраман, бе дину, бе яздон яшаш.

Файзли мазмуни бор ортиқча такрор айб эмас,
Нуктадонлар хотирида кечмагай чандон яшаш.

Вақт ганимат Голибо, Ҳинддан чиқиб қилгил сафар,
Хуш Нажафда¹ ўлмоқ, Исфаҳонаро² ҳар он яшаш.

¹ Нажаф — Арабистондаги шаҳар номи.

² Исфаҳон — Эрондаги шаҳар номи.

Қани роҳат? Бу дунё дардисар-да ҳеч вақо йўқдир.
Жигар қони бўлак, лекин жигарда ҳеч вақо йўқдир.

Губор бўлсам, ажабмаски, учиб борсам шамолларда
Юролмайман, оёғу қўлларимда ҳеч вақо йўқдир.

Ким эркан келаётган орази жаннатсимон дилбар?
Фақат гул бор, бўлак йўлда, гузарда ҳеч вақо йўқдир.

У-ку, майли, раҳм қилмас. Ўзим ҳам бераҳмдирман.
Аён-ку: оҳу воҳ, нола чекарда ҳеч вақо йўқдир.

Этиб ёрнинг жамолин ёд қилур кайф аҳли майхона.
Бу майхона, бу май-бода ичарда ҳеч вақо йўқдир.

Муҳаббат хонавайрон этди, бўлдим элга кулгу мен,
Қуриш армони бор, аммо қўлимда ҳеч вақо йўқдир.

Аён бўлди ахир: санъат, ҳунарда ҳеч вақо йўқдир.
Асад, энди менинг шеърим фақат кўнгили очаргадир,

Бўлибман шунча мажнун, бўйинда зуннор йўқ.
Воҳасрато! Еқамда биронта ипу тор йўқ.

Муҳаббатсиз кун ўтмас, бироқ қандоқ қилай мен:
Қилишга бу азобдан ҳузур менда мадор йўқ.

Жунун савдосидан бош бўлибди елкага юк,
Бироқ саҳрода, афсус, худойим, бир девор йўқ.

Адоват ғайриларга бўлур менда қаёқдан?
Заифликдан кўнгилда нигорга ҳам хумор йўқ.

Менинг нола-оҳимдан қўрқ, кофир! Худо де!
Гумон этма мени бир асир беозор. Йўқ!

Кўнгилда мужгон ила курашмоққа ҳавас бор,
Агарчи куч тиканнинг зарбига ҳам бакор йўқ.

Хилвату жилватда мен кўп кўрурман Асадни
У балки девонамас, биров ҳуш, ихтиёр йўқ.

Дардима, аҳбоб, даво истаманг; шу яхшироқ,
Яхши бўлгунча яра қайта ўсмасми тирноқ?

Ҳаддан ошди, ёр, азоб: ҳар сафар шу «А? Нима?»
Арзи ҳолимни менинг қай кун эшитгай қулоқ?

Ҳазрати носих агар келсалар, бош устига.
Уқдираркинлар нима, шунга ҳайронман бироқ.

Тиг-кафани кўтариб бир борай-чи мен бугун.
Энди ҳам қатл этмаса, ҳийла қилгай у қандоқ.

Банди қилсанг, майли қил, носихо, ҳеч ғам емам:
Ишқ жунунин бу билан йўқ қилишлик қийинроқ.

Зулф асири бўлса эр, у кишандан қочмагай,
Мен вафога мубтало, менга занжир ўшандоқ.

Бунда-ку маъмурчилик, лекин улфатдир қаҳат.
Деҳлида улфат бору, Асад, озуқа чатоқ.

Ғайрига, қандай десанг, майли, бўлгин хайригоҳ.
Бизни ҳам лекин сўра, бўлмагай охир гуноҳ.

Қимса асло қутулмас, қиёмат кун сўроғдан.
Қотилим бўлса рақиб, санамлар бўлгай гувоҳ.

Бошқалар ҳам бағри тош, золими шаддодмикин?
Бу, келинг, одам эмас, офтобдир ёки моҳ.

Пардаи рухсорида ажралиб бир тор турур,
Оҳ! Худо кўрсатмасин, бўлмасин шу ёт нигоҳ.

Кетди қўлдан майхона, энди жойнинг фарқи йўқ.
Майли, бўлсин мадраса, масжид ёки хонақоҳ.

Зоҳидо! Кўп яхшидир жаннатингнинг таърифи.
Айтгин-айтгин ёр-ла файз топган ўлсин жилвагоҳ.

Ғолибу бўлса-бўлар, бўлмаса-йўқ, не зарар?
Бўлсин, айтнинг, элу халқ ҳамда бўлсин подишоҳ.

МУХАММАС

(Баҳодуриноҳ Зафар ғазалига мухаммас)

Оёқда ярни қолди ишқалангач муттасил занжир,
Сен ўлдингу сағона ярни битмай қолди бетаъмир,
Тўлиқ айтолмадинг, невчун қолиб кетди ярим такбир,
Қинида қолди чиқмай ярни эй қотил, нега шамшир,
Ярим жони қолибдир ошиқингинг ғам қилиб дилгир.

Кўзимга ёш олиб ўлтурдим ул хунхор олдида,
Нега мен арзи ҳол айтмоқчи бўлдим ёр олдида,
Келиб оғзимга жоним ваҳми гўё дор олдида,
Тўлиқ бир гапни мен айтолмадим дилдор олдида,
Азизим, ярмин айтдим сўзни, ярни қолди бетаҳрир.

Менинг ҳолимни билдингму на бўлди айт-чи сирдор ёр,
Кишида эрк бўлса, хоҳ бўлур уйқуда, хоҳ бедор.
Тикардим дил яросидек кўзимни бўлса гар ҳушёр,
Чизиб чиқдим бутун тун уйқуда ёр суратин мен зор,
Ярим ҳолича битмай қолмиш уйғонсамки бу тасвир.

Ситам эзгач мени, аҳд айладим, эй дилбари танноз,
Борай шахло кўзим олдига топгай чора ул бир оз,
Келиб эрдимки, шарпам бирла уйғондинг аё мумтоз,
Ярим очган кўзингни кўрдиму ҳайратда қолдим боз,
Амалга ошмади, қолди ярим, мен ўйлаган тадбир.
Кишига илтифот айлармиди ул дилбари мағрур,

Бу ҳалво, зулми ортар, ҳусни ортмоқда бўлиб машҳур,
Магар бешолти кунлик янги ойдир кўкдаги бенур,
Ҳузурида эмас бир ҳафталик ой менга номанзур,
Жамолин олдида ҳатто қуёш берди ярим таъсир.

Мени қийнаш пайига тушдиму бахти қаролик ҳам,
Эрур чексиз балою офату дарду алам-ла ғам,
Булардан бошқаси менга қаҳатдир, бўлса ҳам кам-кам,
Ҳақиқатда жуда шўрлик экан найлайки пешонам,
Яримта хосият берди менинг кафтимдаги иксир¹.

Ёнимга кел, бўлак жойдан бу жой хилват бўлур аксар,
Чақирма бошқани, танҳо ўзинг кел, бўлмагил қайсар,
Десаңг ҳар нарса бўлса бўлди, кел, оғушима дилбар,
Нега сочинг силаб ўйлаб қолибсан, эй пари пайкар,
Ярим қолди висолингнинг туни, кел бу нечук тақдир.

На бўлди у киши қайтиб кетиб қолмиш ярим йўлдан,
Эшитдим, билмадим: қайтиб кетибдир не сабаб бирлан,
Бу ҳам пешона шўридур, ярим йўлга келиб эркан,
Келиб кирмай уйимга кетган эрмиш қайта сийминтан,
Ярим тортмишми кўнглим, бир бало борми бу қандай сир?

Ёсимга тушди қўққисдан худовандо бир эски гап,
Демай ҳеч кимга бир сўзни, фақат тинглаб турарман хап,
Яширмайман, у кунги сўз эсингда борми, кўр эслаб,
Шошилдинг мунча, эй қосид, бор эрди дилда кўп матлаб,
Тушиб қоғозга ярми дилда қолди, ярми бетафсир.

Худонинг қаҳри, ҳуснин партави бўлса чақин суврат
Қилурмиз олти соат иккимиз бор-йўқ айш-ишрат.
Агар у шомда келса, яхши бўлгай тун бўйи суҳбат,
Ярим тундан ўтиб эрди у бир келган кеча фурсат,
Бу тун орзу ушалмасдан қолибдир ярми, бу тақдир.

¹ Иксир — кимё

На бўлди оқибат, эй телба Голиб, бир назар қилгил,
Уйига бормагил деб айтган эрдим сенга ою йил,
Мени афв айласинлар тўғри бу сўзлар ва лскин дил —
Ушал ёққа олиб борди, Зафар, охир надур ҳосил:
Тўкилди обрўйим ярмиси бир дамда бетаъхир.

РУБОИЙЛАР

Еб, ухлашга нон, уйқуни қайдан олай?
Ором-осойишли кунни қайдан олай?
Ғолиб, менга рўза имон, лек, лоақал,
Муздек сувга ях йўқ, уни қайдан олай?

* * *

Эй кўнгил! Бор шеърим маним мураккаб шеър,
Суханварлар шеърим тинглаб, мураккаб дер,
Осон қилиб ёзсанг-чи, дер, лекин нетай,
Тўқолмасам номураккаб шеърга тер.

* * *

Тугар умрим, болаликда ўтдинг хушҳол,
Йигитликда майхўр бўлдинг, маст, лоубол.
Мана, охир келди олиб кетгувчинг ҳам,
Олға ташлаб битта қадам сен, қарши ол!

* * *

Ўтни кўриб болалар, бу — ўйин, дермиш.
Қалбимнинг ҳам эрмаги ўт-олов эрмиш,
Зап қиёмат экан ишқни ижод этган:
Болаларга ажиб ўйин топиб бермиш.

* * *

Ғолиб, ҳар парданинг бир навоси бор,
Ҳар бурчакнинг ўзича фазоси бор.

Менинг жисму жонимга ёқимлидур,
Банголанинг ажойиб ҳавоси бор.

* * *

Ажабмас ўзга жаҳон ижод бўлса,
Токи вайрона кулбам обод бўлса,
Базм оламида гўзалроқ мендан
Созандаки сўзидан эл шод бўлса.

* * *

Голиб, озодамен, дилимда худо,
Ўз поклигимга ўзимдир гуво.
Нуктадонлар ўтди, ким етар дема
Мана мен, бўлолдим уларга пешво.

* * *

Голиб, дуддан гавҳар туғади шамим,
Шундан тиғ дамидек мусаффо дамим.
Сипоҳдорлик кетди, шеърга урдим чанг,
Аждодларим тиғи бўлди қаламим.

* * *

Даҳо одати шул, алам қўзғатар,
Ўтганлар ғамини боҳам қўзғатар.
Ниятга етказмай қўйгани камми?
Яна у охири ситам қўзғатар.

* * *

Длиим васвасага ҳеч бўлмади банд,
Ҳеч нарсага қаттиқ бўлмади пайванд
Қаъба сафаридан мақсудим битта:
Мендан узоқ бўлсин уй, хотин, фарзанд.

* * *

Эй Каъба томонга йўл олган киши.
Дилинг тўлдирмишим савоб ташвиши?
Қадамнинг тезлигин кўрибоқ билдим,
Зўр экан уйдаги хотин гиш-гиши.

* * *

Хасталарга шодлик куни не шодлик?
Оёқ банд, лабда ғам уни не шодлик?
Ғолиб, агар булут май ёғдирса ҳам
Бизнинг коса синиқ! Қани, не шодлик?!

* * *

Ёргадир минг ашё агар бахш этса,
Ёргадир жаннату кавсар бахш этса.
Минг суюниб, дўстга фидо этгумдир,
Қиёматда жондин асар бахш этса.

* * *

Муродим боғини дўл уриб хўпам,
Қўймади ниҳолу шоху баргин ҳам.
Хона хароб бўлгач, селдан не ташвиш,
Ҳаёт увол бўлгач, ўлимдан не ғам.

* * *

Эзилдим дунёда, шаробдир дармон,
Дил ундан ва қувват, ва равшандир жон.
Отамга майхўрлик одат қил дедим,
Токи мерос қолсин шароб аргувон.

* * *

Сувҳан суви қандай хуш маза, хуш тот,
Тенглашолмас унга Нил, Жайҳуну, Фирот.
Ҳинд номини олган бу бир парча ер —
Зулмат бўлса, Сувҳан чин оби ҳаёт.

* * *

Кема тўлқинларидан соҳилга чиқар,
Йўл юрувчи охир манзилга чиқар.
Шиква бас, озорни битирмак учун,
Дилда ҳар на бўлса, у тилга чиқар.

* * *

На қаттол ўқману ва на шамширман,
На тирноғи ўткир, йиртқич бир шерман.
Лабим тишлаб, қонин ялайман ўзим,
Қон ютиб, ҳаётдан тўйган бир эрман.

* * *

Ғолибнинг оламда ҳеч ташвиши йўқ,
Беҳишт ҳурлари деб, зор-нолиши йўқ.
Тани борки, дарддан зорланмагай ҳеч,
Дили борки, ҳеч иш билан иши йўқ.

* * *

Жаннатнинг боғида зоҳиди беор,
Шохдан шохга ўтса ул мевага зор,

Ташбеҳ учун назар ташла, яхши боқ,
Худди баҳойму¹ кенг бир дарахтзор.

¹ Қон сўрувчи махлуқ, вампир.

* * *

Сўзингга эътимод қилиб бўлмайди,
Елгондин ўзни шод қилиб бўлмайди.
Пайдарпай берилган ваъдаларинг бор,
Бирор ростини ёд қилиб бўлмайди.

* * *

Гарчи кеча уни меҳмон қилардим,
Жонимни ҳам фидо ҳамон қилардим.
Бу тинчимас дилнинг дастидан минг дод
Васлида ўзни бадгумон қилардим.

* * *

Авлодга гирифтор бўлдим ҳама умр,
Бахтга кўп умидвор бўлдим ҳама умр.
Дастмоясиз фойда фикрида юрдим,
Ваъдасиз интизор бўлдим ҳама умр.

* * *

Қилмак керак ўзга бир жаҳон ижод,
Токи вайрон кулбам бўлолсин обод.
Олам бисотида мендан яхшироқ
Мутриб ким, бошқалар куйишидан шод.

* * *

Қимки, пулсизликдан бўлди поймол,
Расволик ҳам унга табиий бир ҳол.
Лабимиз қуп-қуруқ, ҳирқа майдан ҳўл.
Эй соқий, пиёланг бир ғалвир мисол.

Замон варақларин битдик-ку ўтди.
Суханда яктолик этдик-ку ўтди.
Голиб нирлигида май бўлди даво,
Ундан ҳам биз ноком ўтдик-ку ўтди.

Голиб носозликда охирги nasib:
Ҳам дўстлар завқи-ю, ҳам ваҳми рақиб.
Муқаддас оламдан келиш тарихим
Ҳам «Шўриши шавқ» — у, ҳам лафзи «Ғариб».

Сўз завқи бўлсайди дунёга одат,
Қўкка ўрлагайди шеъримдан шуҳрат.
Голиб гар сўз илми дин бўлганида,
Китоби девонинг бўларди албат.

Муҳаббат сўзларин ўқибон бисёр.
Муҳаббат сўзларин тўқибон бисёр.
Охири дунёдан кўз юмиб кетдим,
Муҳаббат сўзларин экибон бисёр.

Эй раббим, бизларга бермадинг тилло,
Бедардим, бизларга бермадинг тилло.
Йўқ, йўқ, сен на Голиб, на бераҳмсан,
Безарим, бизларга бермадинг тилло.

* * *

Токай қизил шафақ таранг кўзимдан,
Ҳар дам сочар қизил қон ранг кўзимдан.
Кўздан қатъий назар дилим ҳам бор-ку,
Беморроқ бўлмасин қаранг, кўзимдан.

ҚИТЪАЛАР

Ҳиндистон — бу диёрликда ажиб қутлуғ,
Диёрлар ичра вафоси мўл, беқиёс.

Қуёш Шарқдан чиққанидек яшнаб, улуг
Бу диёрдан чиққан ростлик, лутфу ихлос.

Ва бу мева дунё бўйлаб сочган уруғ,
Шундай уруғ унган бу юрт тупроғи соз.

Энди шундай жойни топ, тилли жон ҳеч бўлмасин,
Ҳамсухан ҳеч бўлмасин, ҳамзабон ҳеч бўлмасин.

Битта уй қурмоқ керак, безшик ва бедевор;
Қўни-қўшни бўлмасин, посбон ҳеч бўлмасин.

Гар бўлиб қолсанг касал, бўлмасин бир меҳрибон
Ва ўлиб кетсанг агар, навҳахон ҳеч бўлмасин.

Қўнгил майхонасига қадам энди қўйганлар,
Ҳавас этмангиз асло бўлурман деб боданўш.

Қаранг менга, гар ибрат олувчи бўлса нигоҳ.
Мени тингланг, қулоқ гар насиҳатдан бўлса хуш.

Кўрсатиб жилва, соқий ўғирлайди имонни,
Чалиб созини мутриб, олиб қўйгай ақлу хуш.

Мана, тунда кўрувдик ажойиб бир манзара:
Ёзиб боғбон этакни, қўлин очган гулфуруш.

Юрар соқий хиромон, ёқимли куй чалур чанг.
У жаннат кўзларингга, қулоқ бундан бўлур хуш.

Келиб кўрсак саҳарда, асар ҳам йўқ базмдан:
На кайф бор, на ширин дард ва на шавқ очган оғуш.

Уша суҳбат фироқи ўтида ўртаниб бир —
Қолибди шамъ, у ҳам жим, йўқ унда ҳеч эсу хуш.

Шоирнинг подшоҳга арзи

Э улуғ, тахти осмон шаҳаншоҳ!
Э буюк, офтоб нишон ҳукмдор!
Мен эдим бир бенаво гўшанишин,
Қўкси пора-пора бир кулфатга ёр.
Бахш этдинг менга иззат-обрў,
Сен туфайли топди равнақ касбу кор.
Мен каби ҳеч арзимас бир заррага
Очди сиррин офтобу ою сайёр.
Йўқ эрурман бир илм ё ҳунарда,
Ўз вужудимдан мен ўзим-да безор.
Мен ўзимни гар десам тупроқдан,
Мен аминманки, қилур тупроқ ҳам ор.
Шодман аммо шу туфайли дилимда:
Подшоҳга мен эрурман жон нисор,
Бир қадрдон қул, мурид ва хайрихоҳ,
Эрди ҳар вақт ушбу аризанигор.
Бўлдим энди, минг шукур, хизматчи ҳам.
Бўлди тўртта нисбатим, каммас бирор,
Сизга додим айтмасам, айтай кима?
Кимга ҳолимни қилай мен ошкор?
Пиру муршид! Менга бегона ҳавас.
Қилмам орзу зарварақ тўн, тождор.
Қиш учун бир нарса лозим-ку бироқ,
Токи аёз кунда бўлмай беқарор.
Бўлмасин менга нега даркор либос?
Бор танам, гарчи кўримсиз, бемадор,

Ҳеч нимарса ололмадим мен бу йил.
Ҳеч нимарса қилолмадим мен бу бор.
Кундузи офтоб ва тун бўлди — олов.
Ут тушсин, бўлса шу лайлу наҳор!
Тобланур оташга одам табакай?
Ахтарар офтобни токай жондор?
Тафти офтобнинг, оловнинг яллиғи!
Вақано раббано азобан нор!
Белгиланган менга даргоҳда маош.
Лекин олмоқнинг қизиқ бир йўли бор.
Мурдаларга бир расм бор; олти ой.
Халқ қилибдур шу расмни ихтиёр.
Мен бироқ борман ҳаётнинг домида,
Олти ойлик йилда бўлгай икки бор.
Қисқаси ҳар ой бировдан қарз олиб,
Чўнтагига фойда солгайман бекор.
Ҳар маошни уч бўлиб, бир қисмини
Тортиб олгай ҳар сафар бир соҳукор².
Йўқ букун оламда шоир битта ҳам
Мен каби машшоқу моҳир, сеҳри бор.
Марди майдонларни дoston айласам,
Шамшир ўткир бу тил олдида бекор.
Базму мажлис қилсангиз ораста гар,
Бу қаламдан сочилур дур жилвадор.
Айтмасангиз шеърима таҳсин — бу зулм.
Қўймасангиз меҳр менга, сизга ор.
Сизга қул бўлсам-да юрсам белибос?!
Сизга хизматкор, бировдан қарздор?!
Мен олиб турсам маошни ойма-ой,
Бўлмасам токи жаҳонда хору зор.

¹ «Э, раббий, олов (дўзах) азобидан қутқар!» (Қуръондан).

² Судхўр.

**Мен дуо-ла шеърни қилгайман тамом
(Шоирона майда сўзга йўқ хумор):
Бўл саломат, минг йил кўргил умр.
Йил эллик минг кунга бўлсин баробар.**

Соқий, мен пашанлик, Афросиёбдан,
Билдингми аслиму насабим Жамдан.
Узат менга майни. Жамшиддан мерос,
Сўнг жаннатга еткум, мерос Одамдан.

* * *

Бир куни базмоғоҳ соқий косамга
Сузилган май қуйди, тоза, мусаффо.
Димоғимга етгач қизил май иси.
Талону торождан қилмай ҳеч ибо,
Ҳам ул сархушликда мен рақибимнинг
Ёқасин тутмоқни этдим муддао.
Дедим:—Эй, сен сурур уйни маҳрами,
Саволларим бордир одобга ошно.
Аввал борлиғимиз даъвосин гапир,
Деди: — Бу куфр-ку шарнат аро.
Дедим: — Охир недур бу борлиқ бари?
Деди:—Ҳай-ҳай, айтиб бўлмайди асло.
Дедим:—Мухолифлар билан не қилғум?
Деди:— Сулҳ асосин айлагил барпо.
Дедим: — бу мартаба ва мансаб недур?
Деди: — Дев фириби, доми аждаҳо.
Дедим: — Сафаримнинг сабаби недур?
Деди: — Ватан аҳли кўргузган жафо.
Дедим:— Букун гапир Деҳли нимадир?

Деди:—Дехли жондир, жаҳондир симо.
Дедим: — Айт, Банорас нимадир ўзи?
Деди: — Гул ошиғи, мастона, зебо.
Дедим:— Азимобод қандай? Ул деди:
— Фазо чаманидан рангинроқ рўё.
Дедим: — Хуш келурми салсобил суви?
Деди: — Сувҳан суви ундан ҳам аъло.
Калькутта аҳволин сўрасам деди:
— Саккизинчи иқлим демаклик раво.
Дедим: — унда одам кўпмикан, қандай?
Деди: — Ҳар ҳунар, ҳар жойдан муҳайё.
Дедим: — бунда қандай ишдан фойда бор?
Деди: — Ҳар кимсадан қўрқув ва риё.
Дедим: — Унда қандай иш қилмоқ керак?
Деди: — Шеъру сўздан бўлак ҳар бало.
Дедим: — Бу оқ бадан, ой юзлилар ким?
Деди: — Лондон аҳли бу моҳилиқо.
Дедим: — Буларда дил борми ва нечук?
Деди:—Бор-ку совуқ темирдан, аммо,
Дедим: — Излаб келдим бунда адолат.
Дер: — Тошга бош урма, чиқмагай садо.
Дедим:—Бул кун менга қандай иш лойиқ?
Дер: — Икки оламдан бўлмоқ мосуво.
Дедим: — Нажот йўлин кўрсатгил, деди:
— Голиб, сенга нажот фақат Карбало.

* * *

Маълум ўзингга буткул Ҳинду қаламравида
Кимса суҳанда қилмас мендек гавҳарфишонлиқ.
Ғамдан куйиб битибман, ким энди йўқ мажолим,
Қолмабди сўз мажоли, қуввоти мадҳхонлик.
Энди бу ғам ўтида доғу аламга ҳамдам,
Шуъла билан бу нутқим қилганди ҳамзабонлиқ.
Шамдек куйиб кетурга қурбим етар, билурсан,
Дил доғини эговлаб қирмоқ-ла бер омонлиқ.

Ташла, мени ўт ичра кул бўлайин бутунлай,
Кўтармасанг баландга, кўрсатма меҳрибонлиқ.
Доим мени адоват аҳли қилур надомат,
Менга раводир энди қилмакка саргаронлиқ.
Кексайдим энди ғамдан фақат ўлим нажотим.
Якбор кетар бу ғамдан бўлганда навқиронлиқ.
Аҳвол ажиб, ҳаёт ҳам мамот аро муаллақ,
Жон ширину ҳаётим аччиқ ва шўр фиғонлиқ.

* * *

Ғолибни ким десангиз, Турон тупроғиданман
Таги тахтим донишманд инсон қучоғиданман.
Туркзодаман, аждодим номусу ор эгаси,
Туркий нажддан битта нишон, чироғиданман.
Бобомлар касбу кори экин-тикин азалдан
Самарқанд ўлкасида деҳқон қароғиданман.
Сўз маъносин сўрма, ўзинг азмойиш айла,
Мен нима ҳам дегайман, баён булоғиданман.
Файзи ҳаққа камина камтарин битта шогирд,
Ақли кулган бир зарра тобон увоғиданман.
Ярқирашда чақмоққа ҳамнафаслик қилурман,
Карамда ёғин булут осмон ирмоғиданман.

ШОИР ҲАҚИДА

Зоҳидлар даврасида гарчи хорман жуда ҳам,
Гуноҳкорлар сафида жуда равшан чироқман.

МИРЗО ГОЛИБ

Гул баргида инжудек товланган шабнам қатрасида қуёш жамолини кўриш мумкин бўлганидек; ушбу мақоламизга эпиграф қилиб олинган ғазалнинг бир байти забардаст Шарқ шоирининг мусаффо қалбини акс эттирувчи кўзгу бўла олиши табиийдир. Шу икки мисра китобхон қўлидаги жўшқин ва майин ғазаллар муаллифининг ижод торида учган садоларни чуқур фаҳм ва идрок қилишда лейтмотив хизматини ўтай олади.

Маданият тарихида неча минг йиллик ажойиб адабий саҳифаларни яратиб, жаҳон хазинасига арзигулик дурдоналар қўшолган кўҳна Ҳиндистоннинг намояндаларини башарият яхши билади. Хисрав Деҳлавий, Мирзо Абдулқодир Бедил, Р. Тагор қаторидаги сиймолардан бўлмиш Мирзо Голиб ижодиёти ҳам машҳур ва диққатга сазовордир.

(Мирзо* Голиб ҳам Ҳиндистон, ҳам Покистоннинг энг забардаст ва энг севикли лирик шоирларидан биридир, Голибнинг урду шоирлари ичида бошқа бирор ижодкорга муяссар бўлмаган бахтга сазовор бўлиши, сўқмоқлардан ўтиб маҳорат чўққисига кўтариллиши унга улуглик кашф этди, шуҳрат калитини қўлига тутқазди. Унинг шеърлари шу қадар маъноли, шу қадар нозик латофатлики, уларни изоҳлаш учун урду ва инглиз тилларида ўн тўртта қалин китоблар ёзилгани бежиз эмасдир. Утган юз йил давомида Мирзо Голибнинг шеърлари мажмуаси — ғазаллар девони юз марта чоп қилинганлиги ижодкорнинг халқ муҳаббатига қанчалик сазовор бўлганлигини тасдиқлайди.) Бошқача қилиб айтганда, чуқур мушоҳадага эга бўлган, гафаккур уфқи поёнсиз шоир асл инсонни тараннум қилди, ҳайратомиз фикрларни гўзал либосларда халққа туҳфа қилди.

Сурду тили ва Ҳиндистон ўзининг шу буюк шоири билан ҳақли равишда фахрланади. Ғолибнинг ҳаёти ва ижодига бағишлаб бир неча пьесалар ёзилиши, ҳатто музикали тарихий кинофильм яратилиши шу улкан муҳаббатдан нишонадир. Ўзбек халқи ҳам бу ғурур, бу қувончга шерик бўлишга тамоман ҳақли. Бонси шуки, Мирзо Ғолибнинг Ўзбекистон билан узилмас қон-қариндошлик алоқаси бор. Бўлажак шоирнинг катта бобоси Турсунбекхон салжуқийлар хонадонига мансуб катта амир бўлганлиги тарихий тазкиралардан маълумдир. Бобоси Қўқонбекхон эса ўз отаси билан қаттиқ аразлашиб қолади ва 1730 йилларда ўз ватанини тарк этиб, Ҳиндистонга паноҳ истаб кетади. Деҳли подшоҳи Шохжаҳон унинг салоҳиятини билдириб, катта бир ҳарбий лавозимга тайинлайди. Кейин Қўқонбекхоннинг ўғли, Ғолибнинг отаси Абдуллабекхон ҳам шу шох қўшинида қумондонлик хизматини ўтайди. Ғолиб бир шеърда буни фахр билан таъкидлайди:

Аскарлик — юз пуштимиздан ота-бобо касбимиз,
Менга иззат-икром фақат шоирлигимдан эмас.

Шоир Урта Осиёдан, Самарқанд музофотидан эканлигини бир неча бор тилга олиб фахр билан форс тилида шеърлар битади. Бир мисол:

Ғолибни ким десангиз, Турон тупроғиданман,
Таги тахтим доишманд инсон қучоғиданман.
Бобомлар касби кори экин-тикин азалдан
Самарқанд ўлкасида деҳқон қароғидаман.

Мирзо Ғолиб биринчи навбатда ажойиб инсон эди. Позик табиатли, илмга ўта ихлосманд шоирнинг фазилатлари тилга олувлқидир. Адабиёт ва шеърятдан беҳад завқланиш, гўзаллик ва латофат олинғи бўлмоқ, мағрурлик, ҳалоллик, дўстларга садоқат ва меҳру муҳаббат, ватанга чексиз ишқ, хушчақчақлик, чуқур инсонпарварлик, камтаринлик Ғолиб характерини ва шахсиятини ўлчовчи бебаҳо андозадир. У йўқсиллашиб, ғам-андуҳ гирдобига тушиб қолган кезларида ҳам ўзининг шу қимматбаҳо хислатларини сақлаб қолди — ор-номусини оёқ ости қилмади, мағрур юрди.

(Шоирнинг асли исми Мирзо Асадуллохон бўлиб, Ғолиб унинг тахаллусидир. Асадуллохон 1797 йилда Деҳлига яқин Агра шаҳрида дунёга келди. Отаси уни жуда ёш уйлантирди. Деҳлилик бир бадавлат, жуда обрўли хонадоннинг қизи Умаровбегим келинчақ бўлиб келди. Икки йил ўтгач, шоир Деҳлига кўчиб келиб то умрининг сўнги дақиқасигача шу шаҳарда яшади, узлуксиз ижод қилди. Мирзо Ғолиб 72 ёшида, 1869 йил 15 февралда Деҳлида вафот этди.)

Шоир Деҳлидаги мўғуллар салтанати кун сайини ичдан емирилиб, инқирозга юз тутиб бораётган алгов-далгов даврда яшади ва сабот билан газаллар ёзди. Бунинг устига мамлакатга илондай ўрмалаб қирган инглиз мустамлакачилари сиёсий маккорлик ва қурол кучи билан бутун мамлакатни босиб олмоқда эди. Ажнабийлар 1857 йилги кўзғололдан олдинроқ Деҳли салтанатининг дейрли ҳамма жойларини ўз қўли остига олишга улгурган эди. Мўғул салтанатининг султони Баҳодиршоҳнинг амри фармони фақат сарой атрофидагилар билангина чекланиб қолганди, давлатнинг изми қўлдан чиққанди. 1857 йил кўзғолони куч билан, катта қирғинлар ҳисобига бостирилгандан кейин, энди Деҳлида инглизлар бутунлай ҳукмронлик қила бошлайди.

Инглиз мустабидлари эксплуатация қилиш ва жабр-зулм тузумининг тартибларини жорий қилди. Лекин шу билан бирга улар илгор Ғарб маданиятини, янги олам илмларини олиб келди. Бутун Ҳиндистон аҳолиси инглизларнинг ҳукмронлигига ва улар келтирган нотаниш маданиятга нафрат билан қаради ва бирор соҳада уларга эргашини гуноҳ деб билди. Лекин бир неча тараққийпарвар донишманд адиб ва шоирлар қатори Ғолиб ҳам инглизлар ҳокимиятига жирканч билан қарагани ҳолда, улар олиб келган янги маданиятнинг яхши томонларини билиб, ўрганиб олиш, ҳаётга мослаб ўзлаштириш тарафдори бўлди ва шу фикрни тарғиб қилди.

(Узоқни кўра олувчи, ўткир ижтимоий оғ и ва тафаккур эгаси бўлган Ғолиб жамият тараққиёти қайси йўлдан кетаётганлигини тезда пайқаб олди. Мамлакат аҳли ўтмишга қайтиш йўлига тушиб олган бир вазиятда, шоир уларни олдинга қараб интилишга, янги илгор идея ва мафкураларни ўзлаштиришга, фан, санъат, маданият, техника соҳасидаги янги кашфиётларни, инсон учун фойдали нарсаларни турмушга татбиқ қилишга даъват этди. У халқни асоратга солган

эски, зарарли расм-русмлар, бидъатлар, диний анъаналардан юз ўгиришни талаб қилди, асарлар ёзиб миллат иллатларини танқидий ўт остига олди.)

Мирзо Ғолиб ижод жараёнига катта тайёргарлик билан келди. У ҳинд ва Шарқ адабиётининг энг ноёб асарлари билан, ислом фалсафаси билан, тарих, риёзиёт, нужум, табиёт, ҳандаса ва бошқа илмларга онд китобларни қунт билан мутолаа қилди. Калькутта, Лакнав, Рампур ва бошқа шаҳарларга саёхат қилиб кўп нарсаларни кўрган ва катта ҳаёт тажрибасини орттирган эди. Халқ ҳаёти билан танишиш ва мамлакатни кезиш шоирнинг жуда ростгўй, одил, гамхўр киши бўлиб улгайишига ижобий таъсир кўрсатди. Шу сабабли ўз фикрларини очиқ айтишга ўрганди, юз-хотирчиликни тан олмади. Ғолиб ўша вақтдаги газеталарни мунтазам ўқиб боргани сабабли, мамлакатда ва унинг ташқарисида содир бўлаётган воқеалардан ўз вақтида хабардор бўлиб турди, шеърларига мазмун киритди, мунозараларда фаол иштирок этди, ҳақиқат жарчисига айланди. У ҳақгўйлиги, дилидаги муддаосини дадил айтавериши туфайли ўзига душманлар ҳам орттирди. Душманларнинг туҳмати билан айб қўйилиб авахтада ётиб чиқди. Инглиз ҳукмронлари шоирнинг отаси ўлгандан кейин давлатдан олиб турган нафақасини ҳам бутунлай бермай қўйди. Ғолиб бу дунёнинг ўйин-кулгилари, айш-ишратларини тақводорликдан, охиратнинг киши баҳраманд бўлмайдиган меваларидан кўра юз чандон афзал билганлиги, шу ғояларини шеърларда ҳам тараннум қилгани сабабли дин аҳллари, шариат пешволари ранжиб, ундан юз ўгирдилар, кофирга чиқариб, четлатиб қўйдилар. Унга ўқтин-ўқтин ҳақорат сўзлари ёзилган номсиз-адрессиз хатлар юборила бошланди. Лекин бу нарсалардан у ҳеч чўчимасди, ижод қилишдан тўхтамади, янгилик сари интилавЕРДИ.

Ғолибнинг шеърий ижодида ўзига хос бўлган инсонпарварлик, тараққийпарварлик, ростгўйлик ва дадиллик каби хусусиятлар ажойиб бадий бўёқларда ўз ифодасини топганини юқорида айтиб ўтган эдик. Шоир ижодини юксак поғоналарга кўтарган ва унинг халққа ғоят манзур бўлишига сабаб бўлган яна бир қатор бошқа омиллар ҳам бор эди. Улардан энг муҳими — шоир фантазиясининг бойлиги ва чексизлиги ҳамдир. Янги, оригинал, нозик фикр-орзулар, ният

идеялар ҳамма вақт унинг хаёл осмонида чиройли, ранг-баранг қушчалар каби парвоз қилиб ўтаверарди. Голиб ўзининг шоирона илҳоми тўғрисида бир ғазалида бундай дейди:

Бу гапларнинг ҳаммаси келур, Голиб, ғойибдан,
Бу қаламнинг сўзлари — осмон аҳлидан улуғ.

(Шоир шеърларига оригиналлик бахш этган нарсаси — ўзига хос ўткир ақл-идрок, ҳақгўйлик, қувноқлик, ҳазилгўйлик ва истеъдод.) Голиб том маъноси билан оригинал—новатор шоир эди. Ўзидан олдин ўтган кўпгина замондош шоирлар сингари у фақат форс шоирларига тақлид қилишни ё бўлмаса ғазалда нуқул ёр ҳусни жамолни таърифлаб, гулу булбул ишқини куйлашни сира ёқтирмас эди. У шоирликнинг янги ва оғир сўқмоқларидан ўтиб, янги йўллар ижод этди, янги мазмунда оҳанграбо шеърлар ёзди. (Голибнинг поэзияси мазмуни, баён этилган фикр ва туйғуларнинг теранлиги жиҳатидан ҳаёт сингари гўзал, кенг ва ранг-барангдир.) Шеърларнинг шу қадар қадр топишига, қўшиқ бўлиб куйланишига асосий сабаб ҳам шудир. Шоир ғазалларидан олинган қуйидаги байтларни ўқиб кўринг:

Қатра сувнинг бахтидир кўлда фано бўлмоғи,
Дард ҳаддан ўтгани — унга даво бўлмоғи.

Ахтариб дардга даво, мен ахир бўлдим адо:
Тугун битди ишқалиб, жумбоқ адо бўлмоғи.

ёки:

Қани энди висол кайфи бўлса ихтиёрда!
Жон ҳада қилмоқ эсдан чиқибдур изтиробда.

яна:

Севги зўрлик кўтармас. Бу шундай ўтки, Голиб,
Зўрлаб ёндириб бўлмас, зўрлаб ўчириб бўлмас.

Китоб саҳифаларини варақламасдан, шундай ёддан эслаб ҳурматли ўқувчилар эътиборига ҳавола қилинган юқоридagi байтларда ҳаётни яхши билишлик, фалсафий теранлик ва шоирона ҳусн-латофат мавжуд. Бу хил байтлар Голибнинг урдуча ва форсча газалларида жуда кўпдир.

Голиб динга кўр-кўрона эргашган, эски урф-одатлар, бидъатларга қул бўлган кишиларни ҳамма вақт масхара қилар эди. У ҳаётда динга катта аҳамият бермасди, жаннатни одамларни лақиллатиш учун ўйлаб тонилган уйдирма, деб ҳисобларди:

Бизга жаннатнинг сири яхши маълумдир, бироқ,
Дилни хушнуд этгани яхши, Голиб, бу хаёл.

Башарти жаннатни тан олган тақдирда ҳам уни фақат шароб мўл ва ҳаммага текип бериладиган жой деган умид билан тап олиш мумкин эди:

Жаннатнинг қадри бўлса, бор бир нарса туфайли,
У ҳам бўлса муаттар, хушбўйгина шаробдир.

Шоирнинг фикрича, одамлар художўй бўлгани учун эмас, балки жаннатга кириш ниятида тоат-ибодат қилишади. Зоҳидлар, тақводорларни қизиқтирган асосий нарса Ҳавзи Кавсардаги шаробдир. Жаннат ва ундаги май бўлмаса, динга эътиқод ҳам йўқолади, ибодат ҳам чиппакка чиқади. Шу сабабли шоир зоҳидларнинг риёкорлигини фош этиб хитоб қилади:

Кавсар майнга умид йўқолсин ибодатда,
Узиб олиб жаннатни улоқтиринг дўзахга!

Бутун мамлакатда хурофот ва дин қора шарҳасини ёйиб, чулғаб олган бир паллада, ислом фалсафасига қарши бунчалик исён кўтармоқ жасорат эмасми?! Бошқа бир ерда шоир ўзининг жаннатга муносабатини ана шундай содда ва донишмандларча ифода қилади:

Токчада қуриб ётган битта ҳидсиз гулдаста —
Жаннатнинг бизга қадри, билсанг зоҳид, шунчалик

Ғолибининг шоирлиги наслдан-наслга ўтиб келган бир қолипдаги расмий ва сунъий шоирлик эмас, балки унинг ҳар бир мисрасиди ўзининг доно ва қувноқ шахсияти жилваланиб туради. Шоир шеърларида ўзи кўрган-кечирганларини баён этади. Унинг кечинмалари туйғу ва тажрибалари бошқаларникидан ўзгача бўлганлиги сабаб шоирлик ижоди ҳам, услуби ҳам ўзига хосдир.

Ғолиб охири дамгача гўзалликка сажда қилди, инсонни мад этди, қадаҳ унинг ҳамроҳи бўлди. Шоир ҳаётининг ана шу томонлари ҳам шеърларида ўз ифодасини топган:

Гарчи қўллар бўлди шол, кўзлар очиқ, соқил
Олма, турсин косою мийно менинг олдимда.

Ғолиб ҳам донғи кетган шоир бўлишига қарамай, ўтмишнинг кўлулуғи кишилари сингари беҳад қийинчиликларни бошидан кечирди, кўлгам-кулфат кўрди, ҳаётда фароғат нималигини билмади. Бу моддий ва бошқа қийинчиликлар гарчи қувноқ руҳини синдирилмаган бўлсада, лекин шеърларида из қолдирди. Бир ғазалида бундай байт бор

Ғолибо, афв эт мени! Аччиқ наво айладим
Чунки кўнглимда бугун тун зимзиё бўлади.

Руҳий ташналик шоирни шаробга ўч қилди, шу сабабли ҳаётнинг машаққатлари, ғамларидан бир дам халос бўлиш учун, юракдаги ғамзанглари ювиш ниятида май нўш этди. Турмуш аччиғини май лаззати билан босмоқчи бўлди.

Ғолибининг лирикаси инҳоятда жозибадор, майни, тонг жамолидек беғубор, тоғ шалоласидек жўшқин, дарё сувидек мавжли, атиргул каби хушбўй ва гўзалдир. Шоир кўп ғазалларида ҳусн ва нишқни, ёр ва вафони маҳорат билан қаламга олади:

Мана, тунда кўрувдик ажойиб бир манзара.
Ёзиб богбон этакин, қўлин очган гулфуруш.
Юрар соқий хиромон, ёқимли куй чалур чанг.
У жаннат кўзларингга, қулоқ бундан бўлур хуш.

ёки:

Ким эркан келаётган орази жаннатсимон дилдор?
Фақат гул бор, бўлак йўлда, гузарда ҳеч вақо йўқдир.

яна:

Қайдаки сен босган из ҳам кўрамиз,
Унда жаннат, боғи эрам кўрамиз.
Қоп-қаро холида нозли ёрнинг
Севги аҳли бошқа олам кўрамиз.

Муҳаббатда фарқи йўқ ҳаёт бирла ўлимнинг
Кима жонингни берсанг, ўша бирла ҳаёт ҳам.

Улкан лирик шоир Мирзо Ғолиб ҳамма вақт табиат гўзаллигининг ҳам ошиғи бўлди. Шунинг учун табиат манзаралари, йил фасллари алоҳида эҳтирос билан қаламга олинади. Бу ўринда Ҳиндистондаги ёғингарчилик—баҳор фасли манзарасини шоир икки мисрада қанчалик мукамал ва гўзал тасвирлаганини эслайлик:

Тўртта тўлқин жавлон урар бу шодлик тўфонидан:
Гул тўлқини, шафақ мавжи, сабо мавжи, май мавжи...

Мирзо Ғолиб шеърятдан ташқари, урду насрий адабиётига ҳам катта ҳисса қўшди. Унинг урду тилида ёзган ранг-баранг, мазмундор мактублари хатнавислик ва насрий адабиёт хазинасига қўшилган мислсиз бойлик ҳисобланади. Шу маҳалгача урду тилида чиройли, мароқли ва сермазмун хат ёзишда ҳеч ким Ғолибнинг олдига тушолгани йўқ.

Мирзо Ғолиб оламшумул шухрат жигасини ҳақли равишда таққулуғ шоир. Ҳиндистон сингари Ўзбекистон ҳам шоирнинг шунд шухрати билан фахрланса бўлади. Фафур Ғулом номидаги Адаб ва санъат нашриёти Ғолибнинг шу ихчамгина шеърлар мажмусини ўзбек тилида нашр этаётганлиги мени, Мирзо Ғолибни ватандоши бўлганим учун ҳам қувонтиради. Шу мўъжазгина тўплаўзбек китобхонларига манзур бўлади деган умиддаман.

Доктор ҚАМАР РА
Деҳли дорилфунунининг риде
(доцент)

(1965 йилда Ғолиб шеърларининг ўзбек тилида нашр этилган ринчи тўпламига ёзилган сўнг сўз).

МУНДАРИЖА

Газаллар

«Эртани деб». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси	3
«Гўдакларга ўйинчоқ»	5
«Жароҳатни биронта»	6
«Лаб қўюр ағёр»	7
«Агар қилса ишора»	8
«Даркор эрур бир умр»	9
«Қолишмас ёр феълидан»	10
«Куйиб кул бўлмадим»	12
«Иеча муддат»	14
«Мен билан чақчақлашш». Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси	16
«Узоқдан ғунчани».	17
«Жон тасаддуқ». Урдучадан <i>Васфий</i> таржимаси	18
«Бўлса, ҳа, бордир...». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси	19
«Ловнлаган гул ўти...»	20
«Иноят қил»	21
«Айтмаки, йўқ»	22
«Чамаи булбулларин». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси	23
«Менинг тонгим». Форсчадан <i>Васфий</i> таржимаси	25
«Қайдаки сен». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси	27
«Шу Туронинг». Форсчадан <i>Васфий</i> таржимаси	28
«Қатра сувнинг бахтидир». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси	29
«Қилма асло шикоят»	30
«Эзилган дил»	31
«Асти мушқул»	32
«Тўкмасам ҳам»	33

«Қай бирин деб»
«Қолди на васл»
«Шўхга хизмат»
«Қил шукур»
«Зулмингга ҳеч»
«Ишва бирла»
«Хаёл этди»
«Нози ўлдирди»
«Гапирмаслик агарда»
«Жигар қонимни»
«Пардасиз ул»
«Ғам қилардим»
«Кўнгил берган кишиларда»
«Зарарсиз олдимда гар»
«Дил у зулфининг»
«Тош эмас-ку бу»
«Хушхабар сенга, асирликни»
«Ишқ дардин торта-торта»
«Эй хушо! Шоҳ базмида»
«Кўкдаги ой ҳусни-ку»
«Ғам-андуҳимга»
«Қасқда майхона-ю...»
«Тиришгандан пешона»
«Боргач ул даргоҳга»
«Бир биёбон»
«Мен ўзимни»
«Ҳеч киши йўлдан»
«Эй азизим»
«Лолаю гулда фақат»
(Марсия)
«Ҳажрида гоҳ эшикка»
«Соз бўлур ҳижрон»
«Бало даштида»
«Завқу шавқ ҳар турда»
«Эшингнга қурдим уй»
«Ййғлагай дил зор-зор»

«Мудом эшигингда ётиб»	77
«Ул парини зикр этиб»	78
«Зоҳид, ҳадеб мақтаганинг». Урдучадан <i>Миртемир</i> таржимаси	79
«Э ситамгар». Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси	80
«Нега жоним аяй»	81
«На мен ёқимли оҳанг»	82
«Ажаб тақдир экан». Урдучадан <i>Васфий</i> таржимаси	83
«Ул ситамгар жабру зулми». Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси .	85
«Кел, бузайлик». Форсчадан <i>Васфий</i> таржимаси	87
«Тоқатим тоқ бўлди»	89
«Ҳусни бирла». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси .	90
«Сен менга қилдинг вафо»	91
«Тулпорингни мен дедим сабо»	92
«Бу жаҳонда»	93
«Айтасан: «Қўнглингни бермам»	94
«Бесабабмасдир»	95
«Қайтадан баҳор келди»	97
«Ситамни ташлаган эрмиш» Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси .	98
«Дилни саҳни тор экан деб»	99
«Қолмамиш бир парча ҳам»	100
«Қай жароҳатни»	101
«Кямки май сармасти». Форсчадан <i>Васфий</i> таржимаси .	102
«Пингламасдим умримиз». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> тар- жимаси	103
«Дили подон»	104
«Мендаги дарду алам»	106
«Қани энди пешонамда»	108
«Ушбу хислат». Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси	110
«Гул назокатдан жудо»	111
«Базмида мен бўлсаму»	113
«Ҳавасли дилда». Урдучадан <i>Ҳ. Фулом</i> таржимаси	114
«Бу юракни». Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси	116
«Илтижо қилмоққа»	117
«На дермиз»	118

«Жимиб қонга беланган»	119
«Қилур, кимнинг»	120
«Умид шакли». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси	121
«Бўлур таъсир»	122
«Ёр жафоси»	123
«Мени ҳатто ёмонлаб»	125
«Лабн лочин»	126
«Бул шевада». Форсчадан <i>Васфий</i> таржимаси	127
«Дейман ҳеч қачон». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржи- маси	129
«Келлинг, бу мендаги ишқ». Урдучадан <i>Васфий</i> таржимаси	130
«Дўзах ўтила»	131
«Кел, эй дилбарки»	132
«Тегишсаму, гинг демаса». Урдучадан <i>П. Мўмин</i> таржимаси.	133
«Менга васлин туннда». Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси	134
«Бизнинг зулматхонада». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> тар- жимаси	136
«Яхшидир на кофиру». Форсчадан <i>Васфий</i> таржимаси	137
«Қани роҳат?». Урдучадан <i>Р. Муҳаммаджонов</i> таржимаси	138
«Бўлисман шунча мажнун»	139
«Дардима аҳбоб».	140
«Ғайрига қандай десанг»	141

Муҳаммас

Зафар газалига муҳаммас. Урдучадан <i>Чустий</i> таржимаси	142
--	-----

Рубонийлар

«Еб, ухлашга». Урдучадан <i>С. Қўқонбеков</i> таржимаси	145
«Эй кўнгил!»	145
«Тугар умрим»	145
«Ўтти кўриб»	145
«Ғолиб, ҳар парданинг». Форсчадан <i>Васфий</i> таржимаси	145
«Ажабмас»	146

«Ғолаб, ғозодакеп, дилимда худо». Форсчадан Ш. Шомухамедов таржимаси	146
--	-----

Қитъалар

«Ҳиндистон». Урдучадан С. Қўқонбеков таржимаси	152
«Энди шундай». Урдучадан Р. Муҳаммаджонов таржимаси	153
«Кўнгил майхонасига»	154
«Шоирнинг подшоҳга арзи»	155
«Соқи, мен Пананлик, Афросиёбдан». Форсчадан Ш. Шомухамедов таржимаси	158
Шоир ҳақида. Қамар Раис. Деҳли дорилфунунининг ридери. (Доценти.)	161

На узбекском языке

Мирза Галиб

ГАЗЕЛИ

Рассом Г. Редкина
Редактор Э. Воҳидов
Расмлар редактори А. Бобров
Техн. редактор Т. Смирнова
Корректор М. Аҳмедова

Босмахонага берилди 24.III.75 й. Босишга рухсат этилди 12/XI-75 й. Форма-
70x108 1/32. Босма л. 5,5. Шартли босма л. 7,7. Нашр л. 3,35. Тиражи 35000.
Шур Фулом номидаги Алабён ва санъат нашриёти, Тошкент, Навоий кў-
си, 30. Шартнома № 228-74.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Нашриётлар, полиграфия ва китоб
савдоси ишлари бўйича давлат комитетининг Бекобод шаҳридаги босмахона-
сида № 1 қозоғга босилди. Бекобод шаҳри, 1975 йил. Заказ № 27. Баҳоси. 11 т.

Ғолиб М.

Ғазаллар, мухаммас, рубойлар, қитъалар. Урду ва форс тилларидан таржима. Т., Адабиёт ва санъат нашриёти, 1975. ©

176 б.

Мирзо Асадуллоҳон Ғолиб Ғи тўққизинчи асрда Ҳиндистонда яшаб ижод этган буюк шоир. Унинг ижоди фақат Ҳиндистонда эмас, барча Шарқ халқлари орасида кенг шуҳрат топган. Мирзо Ғолиб Ғи ғазаллари, маснавий ва достонларида прогрессив гояларни олдинга сурди, халқни илғор мафкур сари тарғиб қилди, диний анъана ва бидъатларни танқид остига олди.

Ғолиб М. Газели.

И (Инд